

II RIIGIKOGU

8. istungjärk.

Protokoll nr. 219 (2).

1925. a.

II Riigikogu koosolek 23. aprillil 1925. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Jaakson**, rahaminister **L. Sepp**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**, siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, feedeminister **K. Wirma**, portfelli minister **K. Ast**.

P ä e w a k o r d:

1. Kaitseliidu heaks wõetawa maksu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

2. Riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

3. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus — II lugemisel.

4. Kütide määruse § 6. muutmise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

5. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

6. Maanteede seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**, wahepeal esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **A. Jürman** wastuwõtmine. Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Päewakorra kohta ettepanekuid ei tehta, loen päewakorra wastuwõetuks.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine Sekretäär **J. Piiskar**: Riigikogu komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Riigikogu juhatus poolt on komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud: sisemaaliste ametsaadetiste postimaksudest wabastamise seadus — rahaasjanduse komisjoni; asunikude ehitus-

laenu seadus — rahaasjanduse komisjoni; heakorra ja julgeoleku seaduse täiendamise seadus — üldkommissjoni.

Juhataja **A. Jürman**: Isiklikus asjas on sõna Riigikogu esimehel.

3. Riigikogu esimehe J. Tõnisson'i sõnawõtmine isiklikus asjas. Riigikogu esimees **J. Tõnisson**: Wiimastel päewadel ilmus ühes Tallinna lehes pikem kirjutus „kahtlastest teedest wälislaenu otsimiseks“, milles Eesti panga poolt peetawaid eelläbirääkimisi wälislaenu nõutamisel nõnda kujutati, nagu tahetaks seal mõne isuka ringkonna poolt wahetalituse tasu nime all sihilikult Juudi ärimeestele suuri summasid kätte mängida, kuna pank küsitawate operatsioonide eest asjata kulu kannaks. Seda kahtlast kombinatsiooni püüdwat iseäranis suure wisadusega läbi wiia Eesti panga president Aule, kes selles asjas hiljuti Londonis käinud. Kohapeal pooldanud asja „arusaamata ja mõistmata põhjustel“ ka Riigikogu esimees Jaan Tõnisson, kes Eesti panga nõukogu liige. Tema juures olnud hiljuti mingisugune „salajane nõupidamine“ ainult „walitud asjatundjatega“. Ja pärast seda nõupidamist hakatud Eesti panga nõukogus uue hooga kawatsuse heaks tööd tegema.

Teine Tallinna leht awaldas sellest kirjutusest ainult lühikese kokkuwõtte. rõhutades, et Eesti panga juhatus sarnaste laenutingimustega mitte nõus ei olewat, ega „kohapeal Tallinnas arusaamata ja mõistmata põhjustel ka Riigikogu esimees Jaan Tõnisson.“

Kolmas leht — Balti-Saksa erakonna häälekandja — arwas tarwilikuks eelmist juttu edasi andes eriti rõhutada, et seda talitust „arusaamata kombel“ Riigikogu president J. Tõnisson toetab. Oma kirjutust lõpetades seletab leht, et siin tema meelest muuga tegemist ei olewat, kui lihtsalt sahkerdusega riigi raha arwel, mille abil tahetakse suurt osa wähestest riigi tagawaradest eraisikute kausse juhtida. Selle „skandaal-affääri“

põhjalik selgitus olewat tingimata tarwilik.

Nende kahtlustustega ja sihilikkude seletustega ei ole mitte ainult raske hoop antud meie rahvuslikule krediidile ja Eesti panga heale nimele eriti välismail, waid sellega on ühes Eesti panga juhtivate jõududega muu hulgas ka minu isiku ja minu meeaususe peale põhjendamatalt inetut warju heidetud.

Sellepärast seletan siitkohalt, et kõik laimulised kahtlustused, millest eeltähendatud kirjutustes jutt, on täiesti ilma oluliku aluseta ja ülekohtused.

Eesti panga nõukogus on välislaenu nõutamine tarwilikuks tunnustatud, et selle abil Eesti marga ja kogu meie rahwamajanduse stabiilsust kindlustada aidata. Eesti panga presidendi Aule kaudu on muuhulgas eelläbirääkimisi peetud ühe välislaenu kawatsuse asjus, mille järgi wõimalik pidi olema 3 miljonit dollarit 4 aasta peale laenuks saada 7% aastas, kuna kindlustuseks pidi olema 50% kuld ja 50% wekslid. Wahetalituse tasu sellejuures oleks olnud 1% ühekordselt ja 1% iga aasta laenusumma pealt. Sellega pidi välislaen maksma minema 8½% aastas.

Sarnase välislaenu kawatsuse arutamisest Eesti panga nõukogus osa wõttes ei ole mina kogu selles asjas midagi „skandaalset“ ega „arusaamatut“ näinud. Sest wiimastel aastatel on välislaenuid isegi suurematel ja vähematel riikidel kallimaks läinud kui siin kõneallolnud laenukawatus. Olewate andmete järele on üksi Hollandi ja Belgia riigi laenu odawamad tulnud.

Kui selgus, et Eesti panga juhatuses loodetakse Eesti marga stabiilsust teisel teel hoida, mis vähem kulu nõuab, siis loobuti sellest välislaenu kawatsusest.

Igatahes ei ole minul selle ega teiste välislaenu kawatsuste asjus mingit isiklikku huwi, ega arusaamatuid, liiati weel auwastaseid püüdeid olnud.

Seda kinnitawad ka Eesti panga nõukogu ja juhatus, kes eile oma ühendatud koosolekul on wastu wõtnud järgmise otsuse:

„Awalikkude kahtlustuste ja süüdistuste puhul, mis ajakirjanduses Eesti panga presidendi E. Aule ja nõukogu liikme Jaan Tõnisson'i wastu välislaenu nõutamise asjus esile on toodud, kinnitab panga nõukogu ja juhatus üksmeelselt, et

need härrad oma teguwiisiga mingit põhjust pole andnud kahtlustuseks, nagu oleksid nemad välislaenu asjus kuidagi isiklikkudes huwides wõi auwastaselt talitanud.

Käesolewa otsuse tegemisest ei wõtnud härrad Aule ja Tõnisson mitte osa.

Koosolekut juhatas selle punkti puhul dir. Wares“.

Et eeltähendatud kolme ajalehe eesotsas Riigikogu liikmed seisawad, kes on kannatanud, et nende lehtede weergudel ilma mingi oluliku aluseta minu isiku ja au wastu laimulisi kahtlustusi awalikkuse ette on kantud, siis olen nendele härradele wäljakutse aukohtuks saatnud.

Praegusel korral aga arwan oma kohuseks awalikult tagasi tõrjuda seda hoolimatust, millega meil ajakirjanduse weergudel ilma mingi põhjata mitte ainult meie rahvusliku krediidi ja selle tähtsama elundi, meie rahvusliku panga usaldust, oma rahwa keskel, kui ka välismail ei wapustata, waid ühtlasi ka ilma mingi olulise aluseta kallale tungitakse wastutawatel kohtadel seiswate inimeste isikuile ja aule. (Wahelhüüe K. Ipsberg'i, põl. poolt.) Mis, ma ei kuulnud! (K. Ipsberg, põl.: Halbeeskujurikub head kombed. — L. Johanson, sd.: Kas Teie erakonnalka head kombed on olnud?) Sel korral ei ole minu poolt mingisugust halba eeskujut olnud.

(Koosolekut hakkab juhutama esimees J. Tõnisson.)

4. Kaitseliidu heaks wõetawa maksu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel. Juhataja J. Tõnisson: Et rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Kornel siin ei ole, wõtab aruandja kohused oma peale rahaasjanduse komisjoni esimees rkl. Jürnan.

Aruandja A. Jürnan kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu pealkiri.

Kaitseliidu heaks wõetawa maksu seaduse täiendamise seadus.

Aruandja A. Jürnan (loeb): I. Kaitseliidu heaks wõetawa maksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 37/38 — 1925. a.) § 2. täiendatakse järgmise märkusega:

M ä r k u s II. Samuti ei wõeta 1925. a. ja 1926. aastal kaitseliidu heaks maksu neilt, kes 1924. ehk 1925. a. maksid wõi maksawad riigi liikumata waranduse maksu maal vähem kui 200 marka ühe isiku omanduses wõi waldamisel olewate liikumata waranduste pealt.

A. Jõeäär (sd.): Mina panen ette käesolewa seaduse märkus 2-ses ettenähtud „200 marga“ asemele wõtta „500 marka“. Seaduseelnõu esitajate poolt oli ette pandud alammääraks wõtta 1000 marka, et kooskõlla wiia kinniswarade maksu wõtmisel wabastatud alammääratulumaksuseaduse kohta maksmapandud määraga. Rahaasjanduse komisjonis oli kaalumisel kolm varianti: 1000, 500 ja 200 marka. Komisjonis wõeti juhusliku hääaltenamusega wastu maksuwabaks alammääraks 200 marka, kuna wastuwõetaw wõiks olla kompromissina 500 marka, sest 500 margalise maksu pealt tuleks tegelikult (20%) ainult 100 marka maksu. Kui wõetakse kaitseliidu maksu alammääraks 200 marka neile maksu maksjatele, kelle kinniswara maks 500 — 1000 margani ulatab, siis tasuks selle läbi suurenew sissetulek parajasti selle summa, mis riigil saamata jääb nende maksumaksjate wabastamise läbi, kes vähem kui 500 marka maksawad. Seda arwesse wõttes panen ette wõtta „200 marga“ asemele „500 marka“.

W. Linnamägi (krst.): Panen ette wastu wõtta paragrahw 2. järgmises redaktsioonis:

„Maksu wõetakse kõigi riigi otsekoheste maksude alustel, kuid üksiku isiku (juriidilise wõi füüsilise) maksu wõetakse üheainsa otsekoheste maksu alusel ja nimelt kõige suurema pealt, mis see isik maksab: 1925. a. 20% — 1924. a. määramise järgi ja 1926. a. 10% — 1925. a. määramise järgi. Juhtumisel, kui tähendatud protsentide alusel wäljaarwatud summa vähem kui 200 mk. on, määratakse kaitseliidu heaks wõetaw maks kindlaks 200 marga peale.“

Põhjendused tõin juba I lugemisel ette. Kordan weel, et kaitseliidu maks sünnitab väga palju pahandust ja arusaamatust maksumaksjate hulgas, sellepärast et maksu wõetakse mitmekordselt, iga otsekoheste maksu pealt. Kui keegi isik maksab mitu otsekohest maksu ja iga maksu pealt ka kaitseliidu heaks maksu

nõutakse, siis oleks see ülekohtune. Oleks küllalt, kui mitme otsekoheste maksu maksjale kõigesuurema maksu pealt kaitseliidu maks määratakse. See mõte on minu ettepanekus. Oieti on minu parandus analoogiline komisjoni poolt esitatud märkuse redaktsioonile. Komisjoni redaktsioon tahab kätte saada seda, et taluomanikke, kellel mitu üksust, mitu talu on, mitmekordselt maksustatud ei saaks. Minu ettepanek on laiaulatuslikum ja usun, et see peaks kõigile wastuwõetaw olema, sest see on õiglasem.

Rahaminister L. Sepp: Panen ette märkus II järgmiselt wastu wõtta:

„Märkus II: Samuti ei wõeta 1925. ja 1926. aastal maalasuwaliikumata waranduse riigimaksu alusel kaitseliidu heaks maksu neilt, kes 1924. ehk 1925. a. maksid wõi maksawad riigi liikumata waranduse maksu maal vähem kui 200 marka ühe isiku omanduses wõi waldamisel olewate liikumata waranduste pealt.“

Siin on juurde lisatud, et „maal asuwa liikumata waranduste riigimaksu alusel ei wõeta kaitseliidu maksu nendelt, kes maamaksu vähem maksawad kui 200 marka.“ Praegune redaktsioon aga lasseb oletada, et neilt isikutelt üldse ei wõeta kaitseliidu heaks maksu, kui nad oma maa järgi maksu vähem kui 200 marka maksawad, waatamata selle peale, et maapidajal wabrik wõi majad linnas on. Minu poolt ettepanud redaktsioon wabastab maapidaja ainult sellest maksust, mis tema peale langeb wastawa maamaksu alusel.

Ühtlasi tahaksin waielda juba ettepanud paranduste wastu, niihästi selle ülemmääratõstmise wastu 200 marga pealt 500 marga peale, kui ka nende paranduste wastu, mis härra rkl. Linnamägi tegi. Kui mõnel isikul on mitmed waranduse üksused wõi ettewõtted, siis on teatawal wiisil õigus teda ka mitmekordselt maksustada, kui arwesse wõtta, et üksikud maksumäärad mitte väga suured ei ole. Näiteks patendimaksu pealt ei wõeta mitte liiga kõrgeid maksusid, samuti on õigustatud majaperemehe lisamaksustamine, kui temal weel äri on. Praktiliselt tooksid mõlemad esitatud parandused õige suuri raskusi, sest paljud on oma maksu juba ära maksnud. Kui need parandused wastu wõetakse, tooks maksu tagasimaksmine nii palju tööd, et

see end ära ei tasuks. Minu poolt esitatud parandus aga — wabastada neid isikuid, kes vähem kui 200 marka maa-maksu maksawad — ei tooks mitte raskusi, sest tegelikult on rahaministeerium nendelt maksumaksjatelt maksunõudmised seisma pannud. Ainult neilt, kes wabatahtlikult on maksta tahtnud, on maks wastu wõetud. Nii et kui komisjoni poolt ettepanendud redaktsioon ühes minu parandusega wastu wõetakse, ei tooks see mingisuguseid raskusi.

K. Tamm (põl.): Mina teen ettepaneku järgmine märkus 3. sisse wõtta: „Liikumata waranduste maksu pealt maal wõetaw maks kaitseliidu heaks nõutakse selle isiku käest sisse, kelle päralt krepostiraamatute järele maatükk on, wõi isiku käest, kes krepostiraamatute järele maatükki põlise rendi ehk obrokiõiguse alusel waldab; nimetatud isikutel on õigus tasutud maksu waranduse tarwitajalt tagasi nõuda selle peale waatamata, kui suur summa kaitseliidu maksu waranduse tarwitaja peale langeb.“

Seda ettepanekut põhjendan ma järgmiselt. Paljudel taludel on osa maid wabadikkudele rendi peale wälja antud, mõnel isegi niimoodi, et $\frac{1}{10}$ on rentnikkude käes ja $\frac{1}{10}$ on talupidaja enese käes, seega wahest palju rohkem maad wabadikkude tarwitada, kui maaomanikul. Kaitseliidu maksu seadus praegusel kujul tekitab niisuguse seisukorra, et taluomanik ainuüksi peaks kaitseliidu maksu maksma terve koha eest, kuna suurem osa maad wabadikkude käes oleks. Kui wabadiku maa peal wäike arw maksuüksusi on, näiteks kui ta 175 marka kinniswara maksu maksaks, wõi kui härra Jõeäär'i ettepanek läbi läheks, kui ta 475 wõi 499 marka kinniswara maksu maksaks, oleks ta kaitseliidu maksust täiesti waba. Seega tekiks aga õiglusetu seisukord, kuna tihti juhtub, et taluomanik kõigi rentnikkude käest üldse kogusummas nii palju renti ei saa, kui palju ta nende käes pruukida-olewa maa pealt kaitseliidu maksu maksab. Niisugune seisukord ei ole aga mitte õiglane. Et sellest ülekohtust üle saada, teen mina käesolewa seaduse juurde ettekantud parandus-ettepaneku.

Juhataja J. Tõnisson: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Esitatud parandustega ei saa mina ühegagi rahaas-

chanduse komisjoni nimel ühineda. Kuna kõigeesimene, härra Jõeäär'i poolt tehtud ettepanek 200 marga asemele wõtta 500 marka, oli komisjonis arutamisel, kuid lükati nähtawa enamusega tagasi, ning wõeti wastu, et maksu maal maksawad need, kel kinniswara maks vähem kui 200 marka.

Teiseks, mis puutub rkl. Linnamägi ettepanekusse, siis sisaldaks see ettepanek jällegi muudatusi, mis seda maksu vähendaksid ja selle all kannataks maksu kogusumma. See ettepanek sel kujul otsekohe komisjonis arutamisel ei olnud, kuid üldiselt pean ma tähendama, vähendaks see ettepanek sissetulekuid, mis selle seadusega kaitseliidu heaks taheti kätte saada.

Rkl. Tamm'e ettepanek ei puuduta maksu, ei vähenda sisuliselt maksu, waid puudutab maksu jagamise ja sissenõudmise korda. Seda küsimust rahaasjanduse komisjonis arutamisel ei olnud, ja rahaasjanduse komisjoni nimel ma temaga ühineda ei saa.

Mis aga puutub rahaministri ettepanekusse, siis pean ma tähendama, et see oluliselt ei muuda seisukorda sugugi, waid ta selgitab seisukorda. Arutamisel see ettepanek komisjonis ei olnud, kuid arwesse wõttes seda, et see ainult täiendab seda märkust, et maksust wabastatakse ainult need maal, kel kinniswara maks vähem kui 200 marka, kui tal aga on ka teisi suuremaid ettewõtteid ja sissetulekuid, mis maksu alla käiksid, siis wõetakse ka nende pealt kaitseliidu maksu. Kui nüüd kahtlus tekkida wõiks, nagu wabastaks käesolew redaktsioon ka teisi maksuobjekte, siis oleks käesolew ettepanek ainult asja selgituseks, ja tema wõiks wastu wõtta, kuigi ma komisjoni nimel temaga ühineda ei saa.

Juhataja J. Tõnisson: Hääletamisele tuleb kõigepealt rkl. Jõeäär'i parandus-ettepanek, mis järgmine: „panen ette märkus II ettenähtud 200 marga asemele wõtta 500 marka.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, wastu — 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rahaministri poolt tehtud ettepanek, millega aruandja komisjoni nimel ühineda ei saanud, kuid soovitab seda wastu wõtta. Ettepanek on järgmine: „Märkus II. Samuti ei wõeta 1925. aastal ja 1926. aastal maal asuwa

liikumata waranduse riigi maksu alusel kaitseliidu heaks maksu neilt, kes 1924. wõi 1925. aastal maksid wõi maksawad riigi liikumata waranduse maksu maal vähem kui 200 marka ühe isiku omanduses wõi waldamisel olewate liikumata waranduste pealt.“

(H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on parandus-ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Linnamägi ettepanek: § 2 muuta ja wõtta järgmises redaktsioonis: „Maksu wõetakse kõigi riigi otsekoheste maksude alustel, kuid üksiku isiku (juriidilise wõi füüsilise) maksu wõetakse üheainsa otsekoheste maksu alusel ja nimelt kõige suurema pealt, mis see isik maksab: 1925. a. 20% — 1924. a. määramise järgi ja 1926. a. 10% — 1925. a. määramise järgi. Juhtumisel, kui tähendatud protsentide alusel wäljaarwatud summa vähem kui 200 mk. on, määratakse kaitseliidu heaks wõetaw maks kindlaks 200 mk. peale.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Rkl. Linnamägi ettepanek on saanud poolt 29, wastu 32 häält. (H ü ü d e d : S e d e l i t e g a !) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on järgmised. Ettepaneku poolt on antud 29 häält, wastu 38 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. K. Tamm'e ettepanek: § 2 täiendada järgmiselt: „Märkus 3. Liikumata waranduste maksu pealt maal wõetaw maks kaitseliidu heaks nõutakse selle isiku käest sisse, kelle päralt krepostiraamatute järele maatükk on; ehk isiku käest, kes krepostiraamatute järele maatükki põlise rendi ehk obrokioiguse alusel waldab; nimetatud isikutel on õigus tasutud maksu waranduse tarwitajalt tagasi nõuda sellepeale waatamata, kui suur summa kaitseliidu maksu waranduse tarwitaja peale langeb.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb seaduseelnõu esimene osa selle muudatusega, mis Riigikogu on teinud, wastu wõttes rahaministri paranduse. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on esimene osa wastu wõetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja nähtawa enamusega

wõetakse wastu seaduseelnõu teine osa.

II.

Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

5. Riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja J. Holberg: Lugupeetud rahwaesitajad! Käesolew seaduseelnõu on teist korda Riigikogu üld-

koosolekul arutamisel. Wist wäga hästi mäletate, et läinud aasta juunikuul, mil eelnõu oli esimest korda Riigikogu päewakorras, tuldi pikemate waidluste järele otsusele, et käesolew seaduseelnõu tuleb läbiwaatamiseks anda juriidilisest küljest teatud defektide kõrwaldamiseks üldkommissjoni ning peale selle weel rahaasjanduse komisjoni. Täpselt ei olnud tähendatud, mis otstarbeks käesolew seaduseelnõu komisjoni oli antud, aga arusaadaw oli, et esiteks juriidilise külje läbiwaatamiseks üldkommissjoni ja pärast seda rahalise külje läbiwaatamiseks rahaasjanduse komisjoni. Eelnõu, käies läbi rahaasjanduse komisjonist, kus teda sisuliselt arutati, tuli üldkommissjoni, ja üldkommissjon asus sellele seisukohale I lugemisel, et seaduseelnõu tuleb puht wormilisest küljest arutamisele, see tähendab, tuleb järele waadata, kas kõik määrused ja eeskirjad, mis käesolew seaduseelnõu üles seab, makswa Balti eraõigusega kooskõlas on. Pärastpoole üldkommissjon muutis oma otsuse ja asus teise ning kolmanda lugemise ajal seaduseelnõu sisulisele arutamisele ning sellega on teatud juriidiliste ja wormiliste küsimuste juures ka sisulisi parandusi tehtud. Minu, kui üldkommissjoni aruandja kohuseks on teie tähelpanu juhtida nende paranduste peale, mis on tehtud üldkommissjonis.

Kõigepealt oli enne aluseks wõetud see, et taheti ära tähendada ühe terminiga niihästi omandusõigus kui ka põlise tarwitamise õigus ja asuti seisukohale, et see on kõik üks põlise tarwitamise mõiste, mis jaguneks kolme kategooriasse. Kõigerohkem õigusi annaks omandusõigus, kuna kõik teised oleksid vähema õigustega. Üldkommissjon leidis, et Balti eraõiguse III kõite kooskõlastamise mõttes ei ole otstarbekohane neid mõisteid nii jaotada. Seal on kind-

lasti tähendatud ja kindel joon tõmmatud omandusõiguse ja põlise tarvitamise wahel. Üldkommisjon asus sellele seisukohale, et käesolewas seaduseelnõus tuleb lahutada omandusõigus ja põlise tarvitamise õigus üksteisest kindla eraldi terminatsiooniga. See oleks kõige põhipanewamatest parandustest, mida üldkommisjon tegi käesolewas eelnõus.

Kui meie nüüd üksikute muudatuste juurde asume paragrahvide järele, siis on mul au järgmisi muudatusi ette kanda. Kõigepealt § 1-se juures kitsendati wõimalust, anda maad põliseks tarvitamiseks mitte igalpool, waid jäeti wälja teatud ehituspiirkonnad raudteejaamade lähedal ja ka alewikkude piirkonnad, kus peaks jääma teatud maa riigi kätte maaküsimuse reguleerimiseks tarbekorral, kui seal on tarwis ehitusplatse anda jne.

Edasi wõttis üldkommisjon sarnase seisukoha wastu, et riigi maatagawaradest wäljaantud maad ei tohi kellegi kätte koonduda rohkem kui 50 hektaari ja alusmomenidiks wõeti kinnistusmoment, see tähendab kui kinnistusraamatusse on kellegi nimele maad sisse kantud. Siin tehti küll lugupeetud Riigikogu liikme härra Gustawson'i poolt parandus, mille läbi § 4. küllalt täpne ei ole. Härra Gustawson'i poolt tehtud parandus ei kõrwalda wõimalust ühe isiku kätte koondada rohkem maad kui 50 tiinu. Parandus on tehtud selles mõttes, et kui kellegi on juba 50 tiinu maad kinnistatud ja kui see isik maad veel omandab, aga ei kreposteerii, siis maad, mis üle 50 tiinu tema waldamises, on kohustatud ära müüma. Mina pean tähendama, et kui esitatud seaduseelnõule klambrissejätud härra Gustawson'i parandus-ettepanek esitatud kujul sisse jääb, siis sel mingit juriidilist efekti ei ole, sest paragrahwi esimene osa ütleb kindlasti, et maa peab olema kreposteeritud. (O. Gustawson, is.: Kas Teie räägite kui aruandja wõi kui härra Holberg?) Mina räägin kui aruandja.

§ 6-as oli enne ette nähtud, et riiklikust maatagawarast, kui seda wõõrandatakse, on riigil ostueesõigus, aga ainult sel juhtumisel, kui maad wõõrandatakse. Üldkommisjoni poolt on juurde wõetud, et ka kinkimise ja pantimise puhul tarwita riik ostueesõigust, wõõrandamise puhul hinnaga poolte wahel kokku leppides, kuna kinkimise wõi pantimise juures wõe-

take ostuhinnaks seaduse alusel määratud hind. Peale selle wiidi sellesse paragrahwi veel see korrektiiv sisse, et kui kellegi kätte on koondatud 50 hektaari kõlbulikku maad ja peale selle kõlbmata maad ning kui ta selle kõlbmata maa on muutnud kõlblikuks, siis see wõõrandamise alla ei kuulu. Ennem aga oleks wõinud niisugune juhtumine tulla, et kui keegi oli saanud 50 tiinu kõlbulikku maad ja kui ta oma kohast kõlbmata maad ka kõlblikuks muutis, siis oleks see maa talt ära wõetud, mis oleks teatud ülekohus olnud.

Peale selle arutas üldkommisjon maa-hinna asja ja leidis, et rahaasjanduse komisjoni poolt wastuwõetud hind madal on, ja kõrgendas maahinda, mille eest maad hakatakse ära müüma, umbes 100% wõrra ja wõttis, mitte nii nagu enne, 3. klassi maa wäärtuse hektaari hinnaks, 40 kuldgrammi, waid keskmise wäärtusega maa hektaari hinnaks ülewaltähendatud grammide hinna.

Peale selle kohaliku komisjoni liikmeks walimise suhtes wõeti wastu, et wallanõukogu peab walima riigirentnikkudest wõi asunikkudest ühe isiku kohaliku komisjoni. Edasi, suurematest muudatustest, mis üldkommisjon tegi, on see, et jättis selle küsimuse käesolewa seaduse arutamisel wälja, mis alustel peawad need sõjawäelased maad saama, kes on saanud maad wahwuse eest wõi teenete eest autasuna. Enne oli käesolewa küsimuse lahendamiseks kolm paragrahwi, §§ 15, 21 ja 22, aga üldkommisjon leidis, ühinedes põllutööministri ettepanekuga, et seda küsimust ei ole tarwis selles seaduses lahendada hakata ja jättis need paragrahwid käesolewast seadusest wälja.

Peale selle tehti veel üks sisuline muudatus. Enne olid kohustatud kõik, kes maad riigi käest omandasid, riigirentnikud ja talupidajad, maksma krepostimaksu samasugusel alusel nagu waranduse omandajad wõi kinnistajad. Siin tuldi aga teisele otsusele ja jäeti wälja kõik kreposteerimise maksud, posliini- ja teised maksud, jäeti järele ainult krepostiraamatusse lahtriawamise maks. See oleks kõik, mis oleks mul öelda üldkommisjoni poolt tehtud muudatuste kohta. Peale selle tehti puhtwõormilisi ja redaktionilisi muudatusi, mis meil praegu kolmanda kõite alusel maksmas on. Teen et-

tepaneku käesolew seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

Rahaasjanduse ja maakomisjoni kaasaruandja **A. Jürman**: Mina wõin eestkätt tähendada, et üldkomisjoni poolt esitatud seaduseelnõu sisaldab neidsamu põhimõtteid, mis on seaduseelnõus, mille wastu wõttis maakommission. Maakommissionis ei olnud üldkomisjoni poolt wastuwõetud seaduseelnõu enam arutamisel, aga arwesse wõttes, et temas niisuguseid olulisi muudatusi ei ole tehtud, et teda mitte maakomisjoni poolt esimesel lugemisel toetada ei wõiks, siis tuleks seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

Mis puutub rahaasjanduse komisjoni seisukohtadesse, siis rahaasjanduse komisjon läbi waadates käesolewat seaduseelnõu, ei teinud suuri muudatusi, waid ainult mõned vähemad muudatused tegi rahaasjanduse komisjon maakomisjoni poolt esitatud projekti kawasse. Wõiks tähendada, et rahaasjanduse komisjoni poolt jäeti välja §§ 22. ja 23. mis olid maakomisjoni poolt esitatud seaduseelnõus üles wõetud. Nimelt § 22. wõeti üles, et Wene walitsuse poolt kingitud maad, talude ja popside maad, tuleksid kreposteerida maasaajatele omanduseks tasuta. Komisjonis tähendati, et kui on ette panna kindlad tõendusd, et see maa oli omal ajal kellelegi kingitud, siis loomulikult wõiks need õigused maksuma panna ka praegu, ilma et seda iseäralikkude paragrahwidega oleks tarwis seaduseelnõus ära märkida.

§ 23. räägitakse, et endiste omanikudele maaseaduse § 20. korras kasutamiseks tasuta antud maakoht metsa ja uueks majapidamiseks tarwisminewate hoonetega kreposteeritakse ka maasaajatele ilma tasuta. See küsimus lahendatakse aga maaseaduse muutmise, mis ka päewakorras seisab, ja siis otsustati selle küsimuse lahendamine maatarwitamise seadusest välja jätta.

Peale selle wõeti sisse rahaasjanduse komisjoni poolt mõni vähem parandus, nagu § 14. juures, et administratiiw kuldiks wõetakse sisse 0,25%.

Sellepärast wõin rahaasjanduse komisjoni kui ka maakomisjoni nimel soovitada see seaduseelnõu, mis üldkomisjoni poolt on esitatud, Riigikogus esimesel lugemisel wastu wõtta.

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Minu poolt on esitatud kodukorra § 29. ettenähtud korras isearwamine käesolewa seaduseelnõu kohta, mis Riigikogule esitatakse ühes komisjoni aruandega. Kodukorra § 31. järgi on aruanne suusõnalik ja minu arwates tuleks komisjoni aruandja poolt isearwamised ette kanda selle suusõnalise ettekande lõpus. Et käesolewal juhtumisel see sündinud ei ole, siis olen sunnitud minu poolt esitatud isearwamist ette kandma, eeldades aga, et sellega ei looda tulewiku jaoks pretsedenti analoogilisteks juhtumisteks, waid et küsimus lahendatakse tarbekorral kodukorra komisjonis.

„Riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus on mõnes osas täielikus wastolus maaseadusega ja tühistab wiimase tähtsamad põhimõtted.

Maaseaduse § 1. järgi wõõrandati maad riigi omanduseks riikliku maatagapawara loomiseks. Sama seaduse § 15. järgi wõib riiklikust maatagaparast maid põliselt (pärandatawalt) pidamiseks samuti tarwitamiseks ja lühikeseajalisele rendile anda. Et riik loobuks omandusõigusest riikliku maatagapawara kohta, seda ei näe isegi maaseaduse muutmise eelnõu ette, olgugi et see eelnõu muudes osades maaseadust õige tuntawalt kawatseb muuta.

Seega on wormilistel põhjustel seadus selles osas, mis riigimaade omanduseks andmisesse puutub, wastuwõetamatu. Kuid ka sisuliselt ei ole soowitaw, et riiklik maatagapawara üle läheks kitsendamata eraomanduseks. Rahwamaajanduslikult wõiwad sellel wäga halwad tagajärjed olla. Kõigepealt aga muutuks selle läbi täiesti otstarbetuks kõik see töö ja waew, mida omawalitsused ja riiklikud asutused maasaajate nimekirjade kokkuseadmisel senni näinud. Maareformi teostamise määrustes ja maaseaduses kindlaksmääratud järjekord oleks korraga tühistatud. Iga maasaaja wõib järgmisel päewal pärast koha tema nimele kinnistamist (isegi enne seda) oma talu ära müüa igale soowijale, kelle rahakott wõimaldab nõutawa summa välja maksta. Langenud sõduri perekonna asemele wõib ilmuda mõni ärimees wõi spekulant, kes kunagi isiklikult maad harima ei hakka.

Kui aga Riigikogu enamus, samuti kui komisjonides kõnealolewa seaduseel-

nõu arutamisel kõigist põhimõtetest loobub, mida senni maareformi teostamisel silmas peetud, tuleks vähemast kindlustada riigile võimalus maade edasimüümise korral neid tagasi osta.

Seaduse § 7. järgi jääb küll riigile ostueesõigus. See eesõigus võiks aga riigile kalliks maksta minna, sest tegelik elu on näidanud, et sarnastel korradel, kus (näiteks linnadel) ostueesõigus seaduse poolt kindlustatud, fiktiivselt ostumüügi lepingus palju suurem summa üles antakse, kui tegelikult maksetakse.

Ostueesõiguse asemel oleks käesoleval korral riigil kui müüjal palju otstarbekohasem tarvitada Balti eraõiguse §§ 3922—3925 ettenähtud tagasiostu õigust. Wormiliselt ei kitsenda viimane õigus müüjat sugugi rohkem, kui ostueesõigus. Sisuliselt oleks aga tagasiostu õigus õiglasem, sest see kõrvaldaks wahekasu teenimise võimalused riigilt ostetud maade edasimüümisel. Ka see asjaolu, et meil lisaväärtuste juurdekasvu maksu senniajani maksta pandud ei ole, kõneleb vajaduse poolt tagasiostu õigust riigile jätta.

Minu poolt esitati § 7. ja selle täienduseks tarvilikud uued paragrahvid üldkommisjonile järgmisel kujul:

§ 7. Põlise tarvitamise või omanduse õiguse wõõrandamise korral, samuti müügile määramisel wõlgade katteks või wabatahtliku enampakkumise teel on riigil tähtajaga piiramata tagasiostu õigus (B. e. s. §§ 3922—3925).

Tagasiostu hind määratakse kindlaks järgmiselt:

Peale põlise tarvitaja või omaniku poolt riigile käesolewa seaduse §§ 8., 9. ja 17. alusel temale müüdüd hoonete ja maa ning päralduste eest wäljamaksetud summade tagasimaksmise, on riik kohustatud tagasiostu õiguse tarvitamise korral põlisele tarvitajale täiel määral tasuma viimase poolt kordasaadetud maaparanduse ja hoonete ehitamise kulud, milliste summa määratakse kindlaks käesolewa seaduse §§ 9—11 ettenähtud korras.

See tingimine kantakse lepingutesse ja kinnistusraamatutesse.

Enampakkumine wõib järgneda ainult sarnasel korral, kui riik tagasiostu õigusest loobub.

Oma soovist tagasiostu õigust tarvitada, peab riik teatama kahe kuu jooksul sellekohase teate saamise päewast arwates.

§ 7-a. Tagasiostu hinnast tasutakse esimeses järjekorras nõudmised, mists. kp. sead. § 1890. p. 1—7. ette nähtud, teises järjekorras kinniswarade peale ingrosseeritud wõlad, kolmandas järjekorras muud nõudmised; ülejäaw summa maksetakse wälja põlisele tarvitajale või omanikule.

§ 7-b. Põlise tarvitamise või omanduse õiguse edasiandmine wahetamise, kinkimise, samuti pärimislepingu järgi ja pärandamine testamendi teel, samuti edasirentimine on lubatud ainult neil juhtumistel, kus õigus sel teel üle läheb tarvitaja või omaniku sugulastele ülenewas või alanewas joones kõigis astmetes, külgjoones — esimestes kolmes sugulusastmes, või hõimlastele esimestes kahes astmes.

§ 7-c. Põlise tarvitamise või omanduse õiguse koormamine wõlgadega on lubatud ainult maawäärtuse ja produktsiooni tõstmiseks või hoonete ehitamiseks, põllutöeministri nõusolekul.

§§ 7-b ja 7-c on tarvilikud selleks, et ära hoida igasuguseid võimalikke kõrwalteid, mida tarvitada võiks selleks, et riik oma tagasiostu õigust ei saaks teostada. Siinjuures on aga piiramata võimalus jäetud õiguste edasiandmiseks sugulastele, sest ei ole karta, et selle läbi maa võiks hangeldajate kätte sattuda.

Mis puutub wõlgadega koormamisesse, siis on ka see lubatud maa wäärtuse ja produktsiooni tõstmiseks, või hoonete ehitamiseks.

Riigi poolt tagasiostu õiguse teostamise korral tasutakse riigi poolt maksta-

wast summast obligatsiooni wõlad. Müüjale tasutakse maaparanduse ja hoonete ehitamise kulud, kõik summad, mida ta ise maksnud riigile maa ja hoonete eest. Need tingimused peaksid täiesti wastuwõetawad olema maasaajatele, kes ühel wõi teisel põhjusel sunnitud on oma õigusi wõõrastele edasi andma.

Üldkommissjon leidis need parandused juriidiliselt wastuwõetawad olewat, kuid ei ühinenud nendega sisuliselt.

Wastuwäited, mida komisjonis sisuliselt ette toodi, põhjenesid peaaesjalikult ekslikul arusaamisel, ning osalt arwamisel, nii kui oleks riigi tagasiostu õigus müüjale majanduslikult kahjulikum.

See oletus wõiks ainult sarnasel korral õige olla, kui asunikud maa odawamalt kätte saaksid, kui selle turuhind on. Kuid niisugusel korral peaks üldistes hoonetes ilmtingimata püüdma leida abinõusid selleks, et üksikud teenimata lisakasu ei saaks üldsuse arwel. Mitte selleks ei wõõrandatud endistelt omanikkudelt maid, et üksikutele wõimaldada nende edasimüümise läbi teenida, waid selleks, et neid anda põliste maaharijatele põliseks pidamiseks. Arwatawasti ei kawatse ka suurem osa asunikudest oma maad edasi müüa. Kuid isegi ajalehtedeni ulatanud kuulutused tõendawad, et üksikud praegu müüwad oma maapidamise õigust. Õigus nõuab, et sarnastel juhtumistel riik wahahe astuks ja maa tagasi ostaks sama hinnaga, millega see müüdüd.

Teine hea külg, mis tagasiostu õigusel, wõrreldes ostueesõigusega, oleks see, et esimese tagasiostu õiguse seadusesse üleswõtmise korral ostuhind palju odawam wõiks olla, kui see praeguses seaduseelnõus ette nähtud, ilma et wähe- matki kartust pruugiks olla, et see odaw hind meelitaks edasimüümisele. Küll oleks aga asunikudele majanduslikult kasulik, kui nad wõimalikult wähem kapitali muretsema sunnitud on ostuhinna tasumiseks.

Sotsiaaldemokraatide poolt esitatud eelnõu järgi tuleks riigi kanda wõtta ainult mõisate peale kinnitatud wõlad, umbes 85 miljoni kuldrubla suuruses, mis kursi järele 1 rbl. — 1 mk. 50 p., wälja teeb 127½ miljonit Eesti marka. Rohkem ei olnud wõõrandatud mõisad seadusliku hindamise järele wäärt, ja seega ei tuleks riigil enam mingit tasu endistele omanikkudele maksta.

Kuid siinjuures ei wõiks riik ka maasaajatelt rohkem wõtta, kui ta ise kulusid kandnud. Wastasel korral wõiksid endised omanikud etteheidetega esineda, olgugi et nad omal ajal mõisate hinna kullawäärtuses kätte on saanud ja tegelik kahju kursiwahe läbi obligatsioonide ning pantkirjade omanikkude kanda jääb.

Kuna ka põllupanga wõlad ja ostutalude ning linna kinniswarade peal lasuwad obligatsiooniwõlad tasutud sama kursiga (1 rbl. — 1½ Emk.) ei oleks mingit põhjust asunikult tema talumaade eest, kus hooned puuduwad ja asumise raskustega tuleb wõidelda, rohkem nõuda, kui ta koha wäärtusele proportsionaalselt wastaw osa üldisest mõisate peale kinnitatud wõlast, kursiga 1 rbl. = 1½ Emk.

Seda rohkem oleks siis asunikul wõimalik laenu saada produktsiooni tõstmiseks ja selle läbi põllumajanduse ning rahwamajanduse üldiseks eduks kaasa aidata.

Küsimusel on rahwamajanduslikult määratu suur tähtsus. Ei ole mitte ükskõik, kas 40.000 uut asunikutalu, mis wäga suure osa kõigeparemast maa-alast oma alla wõtawad, muudetakse maaga sahkerdamise objektiks wõi kindlustatakse need põliste pidajatele kõigekasulikumatel tingimustel.

Selle tõttu oleks tingimata waja kas omanduseks müümine wälja jätta wõi eita- wal korral § 7. wastu wõtta minu poolt esitatud kujul.“

O. Köster (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewa seaduse esmakordsel ilmunisel Riigikokku mullu ke- wadel, see on aasta tagasi, tähendati pahemalt tiwalt puhul, mil meie rühma esitajad lubamatult hiljaksjäänud seaduse ometi kord päralejõudmist terwitasid: — „miks teie pidukuubedes ei ole?“ Et see kodanlik nõue pahemalt tiwalt tuli, on küll imelik, kuid silmapilk oli meile püha. Kahjuks pahempooliste ja demokraatliku bloki häältega pandi seadus tagasi komisjonidesse rändama ja omale õiget ristijat otsima, kelle leidis — nii iseäralik kui see ka ei ole — üldkommissjonis, kes wõttis oma peale ülesanded, milleks tal wolitusi polnud, kes asus pragrahwide arutamisele, mille kohta seisukoha wõtmine oli ülesandeks tehtud rahaasjanduse komisjonile. Üldkommissjon wõib ju oletada, et ta õigused seaduse arutamiseks

piiratud ei olnud, aga selge on, kui Riigikogu rahalised kalkulatsioonid üldkommisjoni hooleks oleks tahtnud jätta, poleks ta seadust rahaasjanduse komisjoni andnudki. Üldkomisjon aga leidis, et tal jumalik õigus on seda seadust ka nendes osades muuta, mis moraalsetelt ta ülesanne ei olnud ja eriti maahind määrata teistsugune, kui arwas rahaasjanduse ja maakomisjon, kes selles küsimuses kompetentsemad.

Juhataja J. Tõnisson: Mitte jumaliku õiguse järele, vaid kodukorra järele.

O. Köster (as.): See seadus on palju tema sisusse puutuwaid komisjone läbi käinud ja kui teda üüri-seaduse wõi mõnda sarnasesse komisjoni ei taheta anda, on meie rühmal lootust, et ta Riigikogu päewakorda jääb kunni lõpuliku wastuwõtmiseni, lootuse järele sellel istungjärgul. Raske on ette öelda, mis kaju see seadus lõpulikult saab, sest enamusrühmadest ei ole oma esitajatele komisjonides juhtnööre antud ega nende töö peale oma rühma distsipliini maksma pandud. Kui näiteks kaks tööerakondlast, samuti ka sotsialistid, üldkomisjonis wõimalikult kõrget maahinda pooldasid, siis samade rühmade wastaw arw esitajaid maa- ja rahaasjanduse komisjonis vähemat hinda pooldasid. Seesugust kahe-wahel lonkamist kasutasid ära demokraatliku bloki, eriti rahwaerakonna nutikamad mehed, kes wallutatult ülimalt asjad sihtisid endiste omanikkude taskute täitmise poole. Et see nii on, näitab ühtlane põhitoon, mis walitseb rahwaerakonna seisukoha ja sakslaste märgukirja sisu wahel, mis jagatud wälja „armsale maarahwale armsaks lugemiseks“. (O. Liigand, rhw.: Demokraatliku liidu otsused on ikka ühtlased.) Teie, härra Liigand, wõtate pärast sõna, kuid ärge oma peale wõtke siia ebaõige etteütlemisega tulla.

Maareform on üks tähtsam nurgakiwi meie wabariigile, ja selle nurgakiwi raudseks tegemiseks on kaks seadust: see on maa põlise tarwitamise seadus ja tasumaksmise seadus wõõrandatud maade eest. Andeksandmata ülekohus on, et need seadused on siamaani wastu wõtmata, waatamata, et meie riik ju oma 7-dat aastapäewa pidas. See wiitamine läheb aga meile palju maksma, sest nende seaduste kägistaja õhkkond on

juured rahwuswaheliselt kaugele ajanud, ja pean ütleva, kahjuks — ka meie eneste, meie rahwa sekka. Kuid parem hilja, kui ilmiski seaduse wastuwõtmisele asuda. Maatarwitamise seadust on asunikkuude ja riigirentnikkuude pere pikisilmi oodanud esimestest Eesti asunikkuudest peale. Selle seaduse maksmahakkamisega ja elluwõtmisega saawad nende südamesoowid täidetud ja nende majanduslikule arenemisele kindel alus rajatud. Kujutame ette praeguste asunikkuude ja riigirentnikkuude hingeelu nende majandusliku kindlusetuse põhjal.

Söödis maad on wiljakandwaks muudetud, lagedatele põldudele on ilusad asulad tekkinud. Statistilised andmed näitawad majanduslikku tõusu. See tõus on nõudnud magamata öid, highi ja waewa, waimu ja ainelise jõu ohwerdamist. Kas meie rahwaesitus oskab sellest kõigest küllalt lugu pidada, näidaku meile selle seaduse wastuwõtmine. Selle seaduse sisu wiib meie asumaa, sellega ühes ka meie põllumajandusliku riigi õitsele wõi kängu. Näidaku rühmad, milleks nad tahawad kaasa aidata.

Olen huwitusega jälginud rühmade seisukohti komisjonides selle seaduse puhul ja wõrrelnud seisukohtadega, mis neil olid walimistel ja mis kaunistasid nende walimislippe, ja tõsiselt tuleb mõnelgi erakonnal, kui mitte punastada, siis ehk natukene oma lubadusi kahjatseda oma südametunnistuse, oma walijate ja asunikkuude-riigirentnikkuude pere ees. Pean oma kohuseks mõned märkused rühmade seisukohtade kohta ette tuua selle seaduse arutamise puhul. Saksa-Balti ehk Balti-Saksa rühm on oma iseäraliku omapärase seisukohaga ajast maha jäänud, aeg on neist Patkuli trepi kaudu üle lennanud, ja neil puudub temast õige arusaamine. Nende seisukoht on umbes sarnane, nagu seda Eduard Wilde asunikust-jutukangelase Woltershauseni seisukoht on. Kui aga aeg on üle lennanud sellest kildkonnast, siis ei ole meil midagi parata ja nende eneste asjaks jääb, kas nad tahawad wõi ei taha ajaga sammu pidada.

Kogupõllumehed on oma endise seisukoha järsult rewideerimisele wõtnud selle seaduse juures, ja mina arwan, et nad sellega maa edendamise kasuks on otsustanud. Maakiht saab ehk sellega ülewõimu rõõmustawal wiisil oma kätte linnakihi ees, ja need on niisugused tundemärgid, mida peab terwitama. (N a e r.)

Peab tähendama, et selle seaduse arutamise juures kristlik rahwaerakond komisjonides on asunud tihtipeale eitawale seisukohale, kuid nende seisukoht on: nende Issand on taewas, ja maa peal wõi taskus peab olema neil warandus, mida koi ega rooste ei riku. Ma pean tähendama, et selle seadusega, mis täna meil teise päewakorra-punktina arutamisele tuleb, tahetakse wäikene altkäemaks teha Issandale, ja siis on loomulik, et sel puhul kahe käega sõditakse selle poolt, et üks wõi kaks tiinu pastoritele maad juurde saada; kui aga tulewad teised küsimused arutamisele neissamades asjaoludes, siis ei ole neil tihtipeale seda aimamist, et mis on ühele hea, see peaks ka teisele hea olema, ja mis neile hea on, see peaks ka nende ligemistele hea olema. See ei tähenda weel, et nendel nende asja juures õigus oleks. (M. Juhkam, tõer.: Kas see on kõik päewakorras?) Tuleb ka Teie järg, härra Juhkam, kannatage ainult natukene. (K. Kornel, rhw.: Kas ei aitaks juba?) Selle seaduse juures on just rängem sõna rääkida, härra Kornel, Teie erakonnaga — bloki ajuga. Ma peaksin Teile, härra Kornel, kuna Teie nüüd wahele olete seganud, küsimuse üles seadma, kas Teie ehk tunnete seda raamatut (näitab rahwaerakonna broshüüri)? Tunnete ehk käesolewa seaduse arutamise puhul oma seisukohti? (K. Kornel, rhw.: Ei tunne!) Wäga kahju, aga siin on just selle seaduse kohta nii mõndagi öeldud, mida mina ette loeksin. (M. Juhkam, tõer.: See on lõbus jutuajamine kodus, öelge parem mõni tõsisem sõna.) Wõib olla tuleb see tõsisem sõna Teiega, härra Juhkam, warsti kõneleda. (L. Johanson, sd.: Teete maaliidu proowieksami. — K. Kornel, rhw.: Aga kukub läbi.) Siin on rahwaerakonna seisukoht, — pealkirja all „Maatarwitamise seadus“ — selle seaduse kohta. (K. Kornel, rhw.: Eileia üles.) Saan kätte, härra Kornel, ma Teie abi ei tarwita. Siin on öeldud nimelt järgmised sõnad — ma loen lausekaupa ette neilt kohtadelt, kus seda tarwis on: „Maatarwitamise seadus, see on asunikule tähtsam küsimus — oma maa, maja ja kolle, kus ülemat käskijat ei ole, kui asunik ise.“ See on wäga õige, ma kriipsutan ka seda alla. (Wahelhüüe: Aga maahind?) See on nüüd teine küsimus, see tuleb warsti. Mina tahan

ainult lahkuminekut näidata selle wahel, mis rahwaerakond enne walimisi lubas ja mis ta nüüd nõuab. Siis on siin jällegi öeldud: „Asja kõigenaljakam külg on see, et Eesti riigi maade põhiraamatutes, mille järele maa omandusõigus määratakse, mõisad ikka endiste parunite omandusena kindlasti püsiwad.“ See on wäga õige, aga ma ei tea, kelle arwele see käib. Siin on ühes kohas öeldud, et selles on suuremad teened ühel suuremal keskerakonnal, aga ma arwan, et need sõnad käiwad ka II Riigikogu kohta ja nimelt praeguse suurema erakonna — demokraatliku bloki kohta. Natukene allpool on öeldud, et uus Riigikogu peab siin wärsket õhku ja selget arusaamist asunduse küsimuse lahendamiseks kaasa tooma. See on selge asi, ja wähekene wärsket õhku ongi wist II Riigikogu toonud, sest et meie seaduse arutamiseni oleme jõudnud. Edasi on selles raamatukeses öeldud põllupidajate tulunormi kohta asunikukoha põhirendi määramisel: „Kas sarnase hinnaga ka wõtjaid leidub, see on ieseasi.“ Kaheldakse, kas asunik määratawa rendiga — hinnaga hakkama saab ja öeldakse edasi: „Mis hakkawad need asunikud siis peale, kellele kohustused üle jõu käiwad. Kas peawad oma wiimase waranduse jätma ja minema?“ Seda kohta tahtsin mina just ligemalt puudutada ja näidata, et see, kes need read kirjutas, ei ole sellest kimni pidanud, mida ta kirjutas, waid on hakanud teisi sihte taga ajama, olgugi et kõik kalkulasioonid näitawad, et asunik sarnast renti ja maahinda wälja ei kannata. (O. Liigand, rhw.: Tahawad jumalamuidu saada.) Weel on öeldud Eesti rahwaerakonna enese kohta: „Eesti rahwaerakond loodab, et asunik ega riigirentnik sarnast suppi enesele keeta ei lase, olgugi et temale seda wäga ettewaatliku sousti sees pakutakse.“ (W. Linnamägi, krst.: Suppi sousti sees. Tohoh!) Jah, siin on need sõnad nõnda öeldud. Mina pean aga selle kohta tähendama, et ei ole ju asunikul seda wõimu, et ta wõiks seadust teha niisuguseks, nagu ta majanduslikud olud seda nõuawad. Rahwaerakond oma suppi ei tohiks pakkuda! Ma usun, et need rühmad, kes minu seisukohtadega ühinewad, sedasama tunnistawad.

Edasi ei taha mina wanu pattusid kõiki meelde tuletada, mis enne walimisi tehtud, nagu näha, pole see nii mitmelegi

meelejärele, kuid siin on mõned materjalid veel olemas ja mõned lubadused ning töötused, mis antud ja mitte täidetud, kuid piirdun vähemaga.

Huwitusega olen mina jälginud kõigi erakondade kongressisid, eriti selles osas, mis puutub põlise maatarvitamise seadusesse, — peaaegu kõik parema- ja pahematiiva erakonnad on seda küsimust õige kategoorilisel kujul oma kongressidel käsitanud, kuid rahwaerakonna kongressil ei puudutatud nimetatud küsimust siiski, ja see sunnib mind nimetatud partei asunduspoliitika kui ka ta tulewiku sihtjoonte juures kahtlema. Samuti on väga kurjaks läinud selle seaduse, niisama ka üksikute osade wastu wiimased „Postimehe“ artiklid. Ei saa etteheidet teha pahemale tiiwale selles mõttes, et nende ettepanekul mullu see seadus komisjoni anti, kus ta siinemaani pidi olema. (K. K o r n e l, rhw.: A g a t ö ö e r a k o n d?) Mina näitasin juba (näitab tööerakonna walimise üleskutseid), millega tööerakonnale midagi meelde tuletada wõib. Pean tähendama, et mina sotsialistide wiimase kongressi mõne otsusega päri olen. Näiteks punkt 8. räägib sellest, et riigimaa põlise tarvitamise seadus tuleks kiirelt maksma panna, et asunikud wõiksid oma majapidamist üles ehitama hakata. See on väga õige ja tõeline seisukord.

Kõigeraskem küsimus meie rühma arwates on see, mida ma lühidalt mööda minnes puudutan ja see on nimelt käesolewa seaduse § 7. (J. Lattik, krst.: Kuulge, kas olete Teie selle seaduse poolt wõi wastu? Ma tahaksin ainult seda teada.) Härra Lattik, Teie olete oma ringreisil palju kannatanud, kannatage ka nüüd. Kristlasel peab palju kannatust olema.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun kannatada, muidu ei saa edasi.

O. Köster (as.): Nagu tähendasin, on üks raskem küsimus § 7. Peab tähendama, et kui arwesse wõtta üldkomisjoni seisukohta ja ka seda, palju läheb maksma hoonete omandamine samuti, siis peab ütleva, et kogu see hind läheb niwõrd kõrgeks, et see asunikudele üle jõu käib ja neid raskesse seisukorda paneb. Ütleksin siin härra Jõeäär'i isearwamise sõnadega: „Siinjuures ei wõiks riik maasaajatelt rohkem wõtta, kui ta ise kulused kandnud. Ülejäägi nõuaksid endised omanikud omale.“

Erajutuajamisel tähendas keegi maa-reformile lähedalseisew rahwaerakondlane: „Meie ajame kulud suureks.“ Mina küsiksin, missuguse moraaliga seda põhjendatakse? Mullu kewadel, kui mina Riias olin, oli mul jutuajamine omaaegse Läti põllutööministri härra Bauer'iga, kes tähendas mulle, et nende maahind tasub maareformi teostamise kulud, ning raha jääwat üle koguni veel wäljamaksmiseks, tasumiseks wõõrandatud maade eest. Mis on nende hinnad? Mulle ehk lubatakse siin neid ette kanda — Läti maaseadus on kinnitatud 1923. aastal 23. aprillil. Põllumaa esimest ja teist klassi seal ette nähtud ei ole, algab peale kolmanda klassiga. Nii on hinnatud kolmas klass üks hektaar 20 latti. Praegust kurssi arwesse wõttes wõib igaüks wälja arwata, kui palju see wälja teeb. Edasi, neljas klass 1 hektaar — 19 latti; wiies — 16; kuues — 11; seitsmes — 6; kaheksas — 2; ja üheksas 1 latt. Heinamaa kohta on kolmas klass 20 latti hektaar; neljas b ja wiies a — 15 latti hektaar, siis läheb edasi 9, 4, 2 latti — 1 hektaar. Lätimaa seadusega on ka kõik metsahinnad kindlaks hinnatud. Nii näete ühe seadusega on kõik küsimused lahendatud. Samuti on kõlbmata maa, wete kasutamise jne. kohta ka kõik hinnad ette nähtud. Kui meie neid hindasid arwesse wõtame, samuti Leedu maahindasid, kus hinnad rukki 3 naelast kunni 2-puudani arwesse wõtame, siis näeme, et seal on maahinnad, see on Leedus ja Lätis — 9—10 korda vähemad kui meil. Kui meie juures niisugust hinda nõutakse niisuguste kohtade eest, mis tihtipeale maamõõtjate poolt on wüserdatud, siis peab täie õigusega ütleva, et need hinnad kõrged on!

Mis on Läti ja Leedu kaotanud selle läbi, et nad riiklikkudes huwides nii järsu sammu astusid.

Kui meie jälgime ajakirjandust, siis näeme, et usaldus nende wastu wälis-mail vähenenud ei ole, waid wastupidi, nad saawad wälislaenu kergemalt kui meie. Riigi tulu ei peaks see olema, et wahelkasu saadakse maareformi teostamisest, waid et uus pere kiiremalt jalgele saaks ja selle läbi põllumajanduslik produktioon mitmekordseks tõuseks.

Seletuskirjas on üldkomisjoni aruandja äärmise ebatõega hakkama saanud. Ta räägib, et enne olnud seaduses, — tähendab sellel kujul kuidas maa- ja rahaasjanduse komisjoni poolt wastu

wõetud — kõigeparema maa hinnaks 40 kuldgrammi. Pean tähendama, et see oli kolmanda klassi põllu- ja karjamaa ja sellega, minu arwates, mitte kõrgem maa. Riigikogu liikmeid wõiks teie, härra aruandja, seega ekshiarwamisele wiia!

Siis on sellesse seadusesse sattunud weel väga ebamäärased mõisted, mis pärast seaduse täitjatel rasked selgitada. Siin on ette nähtud keskmised määrad. See „keskmine“ on täiesti ebamäärane mõiste. Meil on „keskmise“ praktika seljataga — nimelt keskmise — see on normaaltalu mõiste ja nagu teame, hakkab normaaltalu suurus 10-st tiinust kunni 50-ne tiinuni, wõib olla ehk weelgi rohkem! Kui tahate seadusesse selle keskmise mõiste üles wõtta, siis on see väga ebasoodne, seadusesse peaks üles wõetama ikkagi kindel mõiste, et asi selge oleks! (Põllutööminister A. Kerem: Teie ei ole täpselt lugenud, seal ei ole „keskmine“ waid „keskmiselt“.) Selles ei leia mina mingisugust wahet. Kes siis lõpude-lõpuks keskmise mõiste kindlaks määrab? Wabariigi Walitsusel on see raske teha ja seadusetäitjal wõimul ei peaks ka mitte tarwis olema seda selgitada! Samuti anda selle mõiste lahendamist administratiiv-wõimu kätte tekitaks segadusi, missugused nii mitmel puhul juba ette tulnud. Seda pähklat teiste wõimude kätte, peale Riigikogu, pureda anda, oleks liiga raske ülesanne neile. Riigikogu peaks otsekohe ära ütlema, missugune see keskmine mõiste on, et seadusesse üles wõetaks punktipealsus, aga mitte ebamäärast.

Saksa-Balti rühm on selle seaduse puhul esitanud oma märgukirja. Ma ei loe tarwilikuks selle märgukirja juures pikemalt peatada, — parandusi teiste paragrahwide kohta wõib teisel lugemisel teha, — ma kannaksin sellest märgukirjast ette ainult paar lauset, mis käiwad järgmiselt: „Sagedasti on mõisad sugulastele edasi müüdüd ja sellejuures hind sihilikult alla normi määratud. Sissemaksud puhtas rahas on tihti riigimaksude alandamiseks üles andmata jäetud.“ See on väga halb atestatsioon. Kui omal ajal anti sarnane atestatsioon teie esivanematele, tähendab riigi petmise atestatsioon, siis wõib see küll kõlbada ka praeguse põlwe kohta.

Ma ei loe oma ülesandeks, puudutada seadust teistes osades ega teha paran-

dusi nende kohta, wõib olla teewad seda minu rühmakaaslased, wastawate parandustega esinen selle seaduse II lugemisel, sest käesolewas seaduses on mitmel pool muudatusi tarwis ette wõtta. Pean lõpuks tähendama, et see seadus on tähtis ning peaks wastu wõetama niisugusel kujul, et ta oleks heledaks punktiks eriti meie rahwa põllumajanduse tõusus.

C. Schilling (sks.): Das vorliegende Landnutzungsgesetz ist schon deshalb von spezifischer Wichtigkeit, weil es eine Folgeerscheinung des Agrargesetzes von 1919 ist. Seine Absicht besteht darin, der durch das Agrargesetz geschaffenen Lage, soweit noch möglich, Sicherheit und Bestand zu geben, indem das Prinzip des persönlichen Besitzrechtes wieder hergestellt werden soll und zwar zu Gunsten des neuen Kleingrundinhabers, nachdem dieses Recht dem Grossgrundbesitzer gegenüber gebrochen worden ist. Es ist sozusagen das Markieren eines positiven Gedankens auf die eine Seite hin, und die Negation desselben Gedankens auf die andere Seite hin.

Es ist nicht meine Absicht im Rahmen unserer Stellungnahme zur vorliegenden Novelle einzugehen in die Auswirkung der ganzen agraren Umwälzung und in die Ausführungsbestimmungen des Agrargesetzes als solches; und ich will zugeben, dass das vorliegende Nutzungsgesetz nichts weiter ist, als ein Erbe der ungewöhnlichen Eingriffe in das rechtliche und wirtschaftliche Gebiet, die das Agrargesetz ihm vermacht hat, — immerhin hätte durch ein Nutzungsgesetz manches geändert werden können, was durch das Agrargesetz geschehen ist.

Zeitlich genommen ist das vorliegende Gesetz nicht im Einklang mit unserem Rechtsempfinden, weil der Staat zu Transaktionen mit Landobjekten schreitet, die er bei ihren früheren Besitzern noch nicht abgelöst hat. Nach unserer Auffassung hätte in diesen Sinne ein Gesetz des Landverkaufes erst nach erfolgter Regelung der Entschädigung kommen dürfen.

Es wird mitunter behauptet, dass gerade durch dieses Nutzungsrichtiges Verkaufsgesetz, der Entschädigungsfrage fördernd vorgearbeitet werde. Ich leugne nicht, dass diese Möglichkeit immerhin

hätte vorliegen können, bei entsprechender Absicht, wenigstens auf dem rein finanziellen Gebiete des Problems. Denn das finanzielle Gebiet eines Staates umfasst sein Wirtschaftsleben, letzteres ist bei uns ausgesprochen agrarer Natur. Die Produktivität der Scholle ist wesentlich abhängig von der Art ihrer Bewirtschaftung und die Revenuen des Bodens bestimmen seinen Preiswert. Wenn ich aber nun das vorliegende Gesetz betrachte, so finde ich keinen Anschluss an diese Lebensgrundlagen.

Im § 7 z. B. ist der Auskaufpreis für das Land vorgesehen, derselbe müsste doch wohl im Interesse des staatlichen Säckels, als auch im Sinne des Rechtsempfindens, der Produktivität und der Revenue entsprechen, also dem Werte des Bodens.

Die früher lediglich nur zu Beleihungszwecken berechnete Sicherheitstaxe, die als solche natürlich an und für sich schon bedeutend niedriger war als der faktische Wert, machte damals für 1 Dessj. mittleren Ackerbodens 187 $\frac{1}{2}$ Rbl. aus. Die jetzt vom Staate fürs laufende Jahr angesetzte Pacht, also 5 Kgr. Roggen à 15 Mk., entspricht einem Dessjatin Wert mittleren Ackerbodens von bloß 70,3 Rbl., also beinahe nur ein Drittel jenes niedrigen Sicherheitswertes. Nach dem vorliegenden § 7 aber wird dieselbe Dessjatin mittlerer Ackergründe nur noch mit 50 Rbl. bewertet, also um fast ein Viertel der früheren bescheidenen Sicherheitswertung. (M. Martna, sd.: Warum denn „bescheiden“?) Deshalb bescheiden, weil nur etwa 60% des faktischen Wertes belichen werden konnten. Dass diese Taxe bescheiden war würden auch hier diejenigen Herren einwandfrei zugeben, die früher Gelegenheit gehabt haben an und mit unseren Bodencreditinstitutionen zu arbeiten. Es stellt sich dabei heraus, dass ein Objekt von 20 Dessj. Mittelacker bei 5% Zinsendienst und 1-prozentiger Tilgung in 36 Jahren, jährlich nicht mehr zu zahlen haben wird als der Netto-Roggenertrag von bloß $\frac{3}{4}$ Dessj. ausmacht, das ist nur etwa $\frac{1}{28}$ des ganzen Ackerareales. Der Staat vergibt also Objekte zu Preisen, die auf 36 Jahre repartiert, etwa bloß dem jährlichen Vollertrag eines 28-ten Teiles dieses Objektes entsprechen. Mit der genauen zahlenmäßigen Beweisführung will ich Sie heute verschonen, ich werde darauf zu-

rückkommen müssen beim Einbringen von Vorschlägen in der weiteren Lesung.

Eben wollte ich durch die kurzen Zahlen nur deutlich zeigen, dass die Vergabe des Landes in diesem Gesetze vorgesehen ist zu Bedingungen, die weder dem Werte, der Produktivität, der Revenue des Landes entsprechen, noch dem billigen Rechte, das der Staat, in allen Fällen, finanziell zu beanspruchen die Pflicht hätte.

Man könnte sagen: der Neusiedler ist zu schwach um höhere Last zu tragen. Da frage ich, ob Sie diesen Zustand als chronisch zugeben. Das wird wohl verneint werden, um die wirtschaftlichen Folgen der agraren Veränderung zu leugnen, von der Sie ja im Gegenteil zu behaupten bestrebt sind, dass dieselbe produktiv starke Neuwerte schaffe. Wenn dass wirklich geglaubt wird, so wäre es falsch eine Finanzfrage von so eminenten wirtschaftlicher Bedeutung und von so schwerer politischer und volkserzieherischer Folge, die von Ihnen doch wohl für alle Zukunft gedacht ist, zu lösen unter dem Eindruck, wie gemeint wird, eines bloß zeitlichen Nutzustandes oder einer zufälligen Misere.

Bei Bewertung des Landes zwecks seiner Abgabe in verantwortende private Hände, müssten Gründe politischer Rücksichtnahme so weit wie irgend möglich ausgeschaltet bleiben und es müsste real, nicht sentimental gerchnet werden. Wieviel unser Boden wirklich ergeben kann, also um wieviel er, ohne Überlastung des Privatbesitzers, auch mehr wert ist, als wie er jetzt nach diesem Gesetze vom Staate vergeben werden soll, davon spricht die Erfahrung der Vergangenheit deutlich genug. Es wäre also Aufgabe des Staates, wenn immer er an seinem agraren Experimente nicht verzweifeln sollte, den möglichen Gegenwert von denjenigen zu erzielen, denen er die Einnahmequellen übergibt, die er anderen fortnahm, obgleich sie dort wohl reichlicher schlügen.

Dass diese Quellen ausserdem noch künstlich behindert werden durch Normierung eines Maximalareales von 50 ha., ist ein weiterer schwacher Punkt des Gesetzes. Wenn man auch prinzipiell gegen Grossgrundbesitz sein will, was meiner Überzeugung nach schon ein verhängnisvoller Fehler ist, so müsste sozialen Latitüden und den bei unseren kli-

matischen Verhältnissen erschwerten landwirtschaftlich-kulturellen Bestrebungen doch wenigstens Rechnung getragen werden durch eine höhere Maximalgrenze im Sinne von mittelgrossen Wirtschaftseinheiten.

Denn die Kleinwirtschaften sind kaum im Stande verfügbare Überschüsse aus der allgemeinen Wirtschaftsbilanz zu geben, sie sind in dieser Hinsicht vielleicht nicht mal als geeignet zur Ernährung der Städte anzusprechen. Wir sehen das schon jetzt, wo unser landwirtschaftlicher Export hauptsächlich auf Fette beschränkt ist, wobei derselbe den erforderlich gewordenen Kornimport nicht wett macht. Ein ausschliessliches Kleinwirtschaftssystem, dass hier festgenagelt werden soll ist sozialpolitisch, culturell und wirtschaftlich keine glückliche, staatlich keine gesunde Struktur.

Auch die Beschränkung des Weitergaberechtes durch Vorkaufsrecht des Staates scheint mir eine Hemmung der individuellen Entwicklung.

Dem Abg. Köster möchte ich erwidern, dass wenn ein Schritthalten mit dem Zeitgeiste darin bestehen soll, dass fremdes Eigentum sozusagen verschenkt wird, so haben wir allerdings nicht die Absicht Herrn Köster Folge zu leisten auf Begriffswegen, die stark nach Osten zu führen scheinen.

Ich glaube nicht, dass ein Nutzungs-gesetz nach Prinzipien wie solche hier vorliegen, befähigt ist den Verlust derjenigen ideellen und wirtschaftlichen Werte zu entschuldigen, von denen behauptet wird, dass dieselben aufzugeben, einerlei aus welchen Gründen, man gezwungen gewesen wäre.

Juhataja J. Tõnisson: Koosolek on üle kahe tunni kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaaja.

Waheaeg algab kell 12.10 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 12.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja M. Martna: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Th. Pool (töer.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Üldkommisjon on põlise

maatarwitamise seaduses rea redaktsioonilisi ja juriidilisi parandusi teinud, mis mõnesuguseid konarlusi kõrvaldavad. Peale selle on ka vähemaid sisulisi parandusi ette võetud, mille vastu waielda ei saa. Suurem ja põhipanew küsimus, milles maakommisjoni ja üldkommisjoni seisukohad lahku on läinud, on maahinna küsimus. Seda küsimust on juba kaks eelkõnelejat käsitanud. Minul on au tööerakonna Riigikogu rühma nimel selles mõttes järgmist seletada.

Tööerakond on waadanud maareformi peale, kui suure riikliku ülesandega aktsiooni peale. Selle mõte oli Eesti riikliku ja rahvusliku iseseiswust kindlustada sel teel, et wõimalikult laialised rahwahulgad maaga warustatud ja Eesti riikliku iseolemisega seotud said.

Teine samatähitis ülesanne oli majanduslik, suurmajapidamise asemele sisse seada wäiketalupidamine, mis samalt maa-alalt suuremal määral saadusi loob. Ühtlasi saab sel teel ka hulga senni kasutamata maade ülesharimine wõimaldatud.

Need kaks sihti määravad ära ka wiisid ja tingimused, mille põhjal maid kasutada anda. Need tingimused peaksid selle järele sarnased olema, et maad wõimalikult soodsamatel tingimustel uute asunikude kätte üle anda, et luua tõsist, elujõulist asunikku kihti. On arusaadaw, et sellega kooskõlas maahind sarnane peab olema, mis tähendatud eesmärki tõesti wõimaldaks. Sellepärast on maahinna määramine kõigesuurema tähendusega.

Maahinna määramisel ei saa minu arwates wälja minna nendest seisukohtadest, millest härra Schilling wälja läks, nimelt ennesõjaaegsetest maade hindadest. Juba rkl. Schilling'i poolt käsitatud taksatsiooni hinnad ei ole minu arwates mõõduandwad, sest nad on palju suuremad maademüügi hindadest enne sõda. Mul on endise Liiwimaa rüütelkonna sekretäri Tobien'i poolt kokkuseatud ülewaade maade müügihindade kohta, millest selgub et ennesõjaaegne talude keskmine müügihind oli 75 rubla tijnust, see tähendab, tuntawalt vähem kui krediitkassa hindamisel määratud. Eriti Põhja-Eesti krediitkassa hindamise kohta wõin öelda, et selle hindamisandmed kauris kõrged olid.

Kuid minu arwates ei saa ennesõjaaegseid maade müügihindu käesolewal juhtumisel üldse aluseks wõtta, sellepärast

rast, et maade hinnad määrab ära maade tulukus, see on puhaskasu, mis maa annab. Kuna ennesõjaaegse maahinna määras ära tolleaegne maatulukus, võib käesolewal ajal maahind suurel määral lahku minna ennesõjaaegsest hinnast, sest tulukuse määramisel on mõjuvad mitmesugused tegurid, tööpalgad, põllumajanduslikkude tarwete ja saaduste hinnad, — mis ei tarwitse sugugi samas wahekorras tõusnud wõi langenud olla. Ma wõin tuua analoogiaid. Näiteks tuua mujalt — meie suuri metallitehaseid. Kui keegi tahaks meie Balti tehast osta, siis ei hakkaks ta selle ennesõjaaegist wäärtust kullakursi järele ümber arwama, waid ostja kalkuleeriks hinda kooskõlas sellega, mis tehas praegustes oludes tasuda suudab.

Minu arwates peab ühelt poolt maahinna määramisel arwesse wõtma tegelikke nüüdseid maa wabaturu müügihindu, teiseks wõiksim wõrdluse aluseks wõtta senni asunikude poolt maksetawaid riigirente. Saksa-Balti erakonna Riigikogu rühma poolt Riigikogu liigetele laiali jagatud märgukirjas on näha maahinnad seadust arutanud komisjonide poolt wõetud seisukohtade kohaselt. Maakomisjoni järele tuleks selle järele keskmiseks maade müügihinnaks wiienda liigi põllumaa ja neljanda liigi heinamaa kohta umbes 5.500 marka hektaarilt. Üldkomisjoni hind on 100% suurem, selle järele tuleb keskmiseks hinnaks 11.000 marka hektaari eest.

Meie rühma arwates on see wiimane hind, silmas pidades neid sihte, mis maa-reformi teostamisel üles seatud, liiga kõrge. Meil on olemas kõiki täpseid talude hindu — wabal müügiturul wiimasel ajal on talusid ka üldse wähe müüdnud, kuid need mis olemas, näitawad maahinda 10—15—20 tuhat margani tiinu pealt. Umbes võib öelda, et praegune maahind wõrreldes ennesõjaaegsega, kui rublad markadesse ümber arwata, on 100 korda tõusnud. Kui nimetatud kalkulasioon aluseks wõtta, tuleb 11.000 marka kõrgeks rendiks arwata, sel põhjusel, et käesolewa seaduse järele maahinna määramisel on arwestatud ainult maa põhjaga, kuna maal asuwad hooned ja mets eraldi hinnatakse.

Teiseks juhtnõõriks võib meil olla maahinna määramisel — põlise rendi wõrdlus praegumakswate riigimaade rendidega, ja seal kujuneb järgmine pilt: Sennise rendi juures ühe puhaskasurubla

pealt 50 marka (see on — 5 kilogrammi rukki hind 1 puhaskasurubla pealt, kur-siga 1 kg. = 10 mk.) teeb V liigi põllumaa rent 368 marka ja IV kl. heinamaa rent umbes 308 marka. 2 komisjoni hinnad lähewad järgmiselt lahku: maakomisjoni hinnad on eelmistest hindadest umbes 20—30% madalamad. Maakomisjoni hinna järele tuleks V liigi põllumaa põliseks rendiks 212 marka ja IV kl. heinamaa pealt — 223 mk., kuna üldkomisjoni hindade järele oleks wastaw rent põllumaa pealt 424 marka ja heinamaa pealt 426 marka. Nimetatud põhjustel tehti maakomisjonis tööerakonna esitaja poolt ettepanek, wõtta maahinnaks 30 grammi kulda V liigi põllu- ja IV kl. heinamaa pealt, see on wastaw sennistele rentidele. Et see ettepanek läbi ei läinud, siis ühineti maakomisjonis praegu ettepanud hindadega.

Mul on au oma rühma nimel aga ühtlasi toonitada seda, et meie rühm seob maahinda teiste eeltingimustega ja nimelt järgmistega.

Maahind on määratud boniteerimise andmete põhjal, see hind ei wasta aga igakord turuwäärtusele. Keskmiselt oleks see hind, mis üldkomisjoni poolt määrati, liiga kõrge, kuid seda ei saa igal juhtumisel öelda. Näiteks oleksid need hinnad liiga kõrged Harjumaa, Läänemaa ja mõisa serwamaade kohta, kuna mõisa-südamete ja maade kohta, mis turu suhtes soodsas asukohas, need hinnad tükati wäga madalad wõiwad olla. Turu mõju on meil praegusel korral wäga suure tähtsusega, sellepärast ei saa ka boniteerimise alusel määratud hindasid õiglas-teks pidada. Teist alust meie aga praegu wõtta ei saa, sest turuhinna leidmine wõiks sündida ainult maade oksjonile määramise korral. Sarnased wahed turu- ja müügihindade wahel tekitawad aga teatud juhtumistel spekulatsiooni hädaohtu. Tööerakonna rühm on üles tõstnud sellepärast 2 küsimust, mis maakomisjonis lahendamist pole leidnud ja mida ka üldkomisjon lahendanud ei ole. Need küsimused on järgmised: 1) Maade ühendamise küsimus ja 2) maade edasimüügi küsimus.

Maade ühendamise küsimuse alal asub rühm seisukohal, et seadusesse tuleb üles wõtta punkt, mille järele üks maatarwita-ja võib omada ainult ühe maaüksuse, mitte aga ühendada neid teatawa mää-rani, millisena seadus ette on näinud 50

hektaari. Maaseadus seab omale ülesandeks võimalikult laiematele hulkadele maad kindlustada ja võimalikult suuremaarwulist iseseiswate põlluharijate kihti moodustada. Kui meie võimalused loome, mille järele üks maatarwitaja võib mitu maaüksust ühendada kunni 50 hektaarini, siis wiime sellega hulga majapidamisi häwinemisele, eriti just maakorralduse algastmel, kus maatükid hoonetega weel warustatud ei ole. § 5. näib küll nagu selle võimaluse kõrwaldawat, kuid et seaduses on lubatud maid 50 hektaarini maakorralduse seaduse alusel ühendada, siis see minu arwates tegelikult ei kõrwalda seda pahet, sest maakorralduse komisjonil ei saa mingisugust põhjust olla keelata ühendamist, mis põhimõttelikult seaduses lubatud. Kuna meil üksikute asutatud talude keskmine suurus 20 tiinu ümber kõigub, siis tähendab liitumise aluseks seadusesse maa ülemmäära wõtmine võimaluse andmist tuhandete kaupa likwideerida uusi majapidamisi. Selle wastu on meie rühm kindlasti.

Teine küsimus, nagu ma tähendasin, on seotud maa edasimüügiga. Selles suhtes on ka paragrahw olemas, mis näib sedagi hädaohtu kõrwaldawat, nimelt riigi ostueesõigus. Meie rühma arwates ei kõrwalda aga ka see paragrahw neid pahesid, mis tekkida woiwad.

Maaseaduse ülesandeks on maad maaharijate kätte juhtida. Kui meil maahinnas wahed võimalikud ja weel suuremad wahed, tekib tendents ka neil maad saada, kes seda ise sugugi harida ei taha, waid sellega ainult teenida tahawad. See nähtus aga tuleb kõrwaldada.

Wiimasel ajal on wälismail, kus samu sihte on teostatud, mis meil maareformiga, riik ostuhindadele oma poolt juurde maksnud, et odawamaid maid wõimaldada. Sarnastel juhtumistel on mitmeid abinõusid tarwitusele wõetud, kuidas sellest pahest üle saada. Soomes on näiteks ette nähtud metsamaade wäljaandmise nõue — teatud arw aastaid kohapeal elamist wõi osa maade ülesharimist. On see nõue loodetaw, võib maa uus omanik wabalt teda edasi müüa. Teistel juhtumistel on nõutud asundustalus kauemat elamisaega, näiteks et asundustalu omanik 5—10 a. peab isiklikult maja pidama. Kõigesoodsamateks tagatisteks spekulatsiooni wastu on aga loetud tingimusi, et asunik peab enne edasimüügi loa saa-

mist hooned üles ehitama. Sarnase ettepaneku on ka meie rühm maakommisjonis teinud, et ostueesõiguse maksmapanemise kõrwal maksma pannakse teatud aja kestel, kui asunik maad hoonetega warustanud ei ole, weel tagasiostuõigus. See on, riigi eesostu õigus on sama hinnaga, millega ta maad maasaajale müünud. On aga hooned üles ehitatud, siis on sellega teatud kultuurilised wäärtused loodud. Sellega on kindlustatud ühtlasi ka majapidamise edasikestwuse eeltingimused. Hoonetega warustatud majapidamisi ei saa enam nii kergesti ära häwitada, sellega ka seda, mida riik suurte jõupingutustega on teinud. Järelikult woiwad sel puhul ka omanikud suuremaid wabadusi lubada. Need on seisukohad, mida käesolewas seaduses wäljendatud ei ole, mis aga meie rühma arwates lähedalt seotud on maahinnaga. Neid põhimõtteid on meie rühm kaitsnud maakommisjonis ja esitab neid ka Riigikogus wastawalt, kui see seadus teisele lugemisele tuleb.

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma ei taha seda seadust üldiselt mitte arwustada. Ta oli juba kord Riigikogus arutamisel, ja ma olen siis oma arwamise tema kohta awaldanud. Ma tahaksin täna ainult mõned küsimused härrale aruandjale ette panna selle seaduse teostamise suhtes, kui see praegusel kujul wastu wõetakse. Kõigepealt juhtisin ma tähelpanu tänases päewakorras olewa kahe seaduse peale, need oleksid praegu kõnealolew seadus ja sellele päewakorras järgnew maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus. Järgmises päewakorra-punktis nimetatud seaduse § 1. öeldakse, et maaseadusega wõõrandatud maad tulewad kreposteerida Eesti wabariigi nimele. Järelikult on seadusandjad, nimelt komisjonides, kust need seaduseelnõud läbi tulnud, arwamisel, et maaseaduse põhjal kreposteerimist ette wõtta ei saa. Kuid seaduses, mis enne päewakorras ja mis enne wastu wõetakse, öeldakse, et riik annab asunikkudele maatükid wälja ja kreposteerib need asunikkude nimele. Ma tahaksin küsida, kuidas võib maad asunikkude nimele kreposteerida riigi poolt, kuna riik ise omanikuna krepostiraamatutesse sisse kantud ei ole. (Põllutööminister A. Kerem: Üsna lihtsalt, teine seadus pidi enne wastu wõe-

tama ja wõetakse ka wastu.) Wabandage, see ei ole juristile wastu wõetaw wastus, sest on teadmata, kudas ja missugusena see seadus wastu wõetakse. (Wahelhüüe R. Penno, as. poolt.) Igatahes ei ole veel kumbki seadus wastu wõetud ja on teadmata, kuidas nende seaduste saatus kujuneb. (Põllutööminister A. Kerem: Peale selle wõib ka veel maaseadusega kreposteerida.) Meie räägime, härra minister, ka järgmise seaduse juures kreposteerimisest. Siin wõin ma ette rutates tähendada, et kuna Riigikohus on seletanud, et kreposteerida wõib maaseaduse põhjal, Riigikogu seda Riigikohtu seisukohta ei tunnista, nii et kaks kõrgemat wabariigi asutust — kõrgem seadusandlik asutus ja kõrgem seadusi seletaw asutus — on üksteisega wastolus. (Wahelhüüe R. Penno, as. poolt.) See on üks punkt, mille kohta seisukoha peab wõtma. (Põllutööminister A. Kerem: Üks täiendab teist.) Nii lihtne see asi gatahes ei ole.

Edasi määratakse käesolewas seaduses maamüügi hind asunikukudele kindlaks maa boniteerimise andmete põhjal, kusjuures ei öelda, mis saab nende wõlgadega, mis praegu veel mõisate peale kreposteeritud on ja mida ei kustutata ka järgmise seaduse põhjal, mis täna arutamisele tuleb. Kes siis nende wõlgade eest wastutawaks jääb? Kas kantakse need wõlad ka asunikukude peale üle wõi mitte, wõi peab keegi teine neid maksma. See on teine punkt, mis nõuab selgitust.

Edasi ei ole maamüügi hind mingisuguses kooskõlas turuhinnaga. Selle peale tähendas juba Saksa rühma esitaja, ja ka mina pean ütleva, et makswate seaduste ja nimelt Balti eraõiguse põhjal peab waranduse müügihind mis ostu-müügi lepingus tähendatud, teatud piirini wastama müüdawa waranduse tõsisele wäärtusele, wastasel korral loetakse leping fiktiivseks ja mittemakswaks. Seda põhimõtet asunikukudele müümise juures nähtawasti silmas ei peeta. Mina tähendan selle asjaolu peale sellepärast — et meie kodanikkude rühmade esitajad ei eita, et Balti eraõigus meil maksab. Kui temast nüüd mööda minnakse, ilma et ta uue seadusega kooskõlasse wiidaks, wõi vähemalt ära seletataks, kuidas wana ja uut seadust paralleelselt tarwitama peab, siis wõiwad üsna imelikud wahekorrad tek-

kida. Edasi, kõigi kodanikkude erakondade kongressidel on wastu wõetud otsused, et tuleb tasu maksta wõõrandatud maa eest. Kui asunikukudele müüakse maa odawa hinna eest, sest see hind ei ole õige müügihind... (Aruandja J. Holberg: 14 tuhat marka tiinu eest.) Noh, ma pean ütleva, et minu teadmise järele käesolewas seaduses määratud hind nii kõrge ei ole, siis wõiwad asunikud öelda, et nad on maa ikkagi ostnud ja nende käest ei ole enam õigus nõuda mingisuguseid tasusummasid. Tekib küsimus, kes lõpuks selle kawatsetawa tasu peab endistele omanikukudele maksma. Kas peawad tasu maksma endistele mõisaomanikukudele proletaarlased, kes üldse pole maad saanud, wõi ostetud talude omanikud, kes kord oma eest lunastushinna juba tasunud? (K. Kornel, rhw.: Harilikud maksu maksjad!) Mina arwan, et asunikukudele kingitust teha teiste maksumaksjate arwel ei ole õige.

Need oleksid need asjaolud, mis minu arusaamise järele selle seaduse tarwitamise õige keeruliseks teewad. Pikeimat arwustamist ma tarwilikuks ei pea, kuid tahaksin veel ühe asja peale tähelepanu juhtida. Saksa rühma esitaja tarwitas siit kõnetoolilt lauset: „Fremdes Eigentum wird verschenkt“. Tähendab Saksa rühma esitaja Eesti Riigikogus ütleb, et tema jaoks Eesti seadusandlus maksew ei ole. Kui okupatsioonialal Eesti esitajad seaduste rikkumise wastu protesteerisid, siis pandi nad kinni ja mõisteti sunnitööle. Meie ei ole mitte sõjaline okupatsioon waid meie oleme tunnustatud riik, ja selle iseseiswa riigi seadusandliku koja üks esitaja on öelnud, et see riik on kuriteo läbi tekkinud ja toimetab kuritahtlikult. Mina aru ei saa, kuidas wõidakse ja üldse juletakse siin sarnaselt esineda. Juhtides ütelse peale tähelepanu, tahan kinni naelutada, et niisugune seisukoht siit veel kord on wäljendatud.

Põllutööminister A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kuna täna siin peajasjalikult maahinna juures on peatatud, siis ei taha ka mina pikemalt muus asjus seaduse kohta sõna wõtta, waid piirdun lühikeste märkustega sellel alal.

Ka minu arwamine on see, nagu rkl. Köster ette tõi, et maareform ei tohi rii-

gile mõneks suureks tuluallikaks wõi objektiks muutuda; ühtlasi on minule selge teiselt poolt, et maareformi tagajärjel ei tohi ühtegi kodanikkude liikki, wälja arwatud maasaajat ennast, mingisugune koormatus tabada. Kui sellest põhilausest wälja minna, siis arwan mina, et praeguses eelnõus esitatud hind wastu wõetaw on. Rkl. Köster nimetas, et see hind liiga kõrge on ja selle hinna wäljaarwamine koguni ebatäpne. Hinna kõrguse põhjendamiseks ei toonud aga rkl. Köster midagi ette. Samuti arwan mina, et selle ebatäpsuse toonitamine arusaamatusel põhjenes, sest kui seadus räägib, et keskmiselt tiinu pealt rohkem ei tohi wõtta, siis minu arusaamise järele on sarnane mõiste väga selge. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t.) Keskmine oleks segasem, siis wõiks waidlus tekkida, mida selle keskmise all tuleb mõista. Kui keskmiselt wõtta, siis on arusaadaw, et terve tiinude arw kaswatatud keskmise hinna peale teeb wälja selle maksimumi, milleni walitsus minna wõib. Maahinna ärajaotamine maa headuse järele on minu arwates laialine ja puhtteaduslik küsimus, ja sellest ei saa üldse poliitilist küsimust teha.

Kui rkl. härra Köster ette tõi, et Lätis on hinnatud maad, nii et kõigeparema maa eest ainult kümme korda enam wõetakse, kui kõigepahema maa eest, siis nende andmete järele, mis minul olemas, peab toonitama, et see hindamine nende wiltsate kasuks väga ja väga ülekohtune on, sest meie olude kohaselt wäljaarwatud hindamise alused on märksa suurema wahega. Nii näiteks on meil kolmanda klassi ja wiimase klassi maade hind 50-nekordse wahega kinnitatud. Mina arwan, et mitte palju ei eksi, kui oletan, et waliku korral ka nii suure wahe juures õnnelikum on see, kes kolmanda klassi maad selle kõrgema hinnaga kätte saab, kui see, kes wiimase klassi maad kõige odawama hinnaga saab. Seda enam oleks aga ülekohtune hindamine, kui wahe kunni 10-ni kokku oleks surutud.

Kui meie wõrdluseks wõtaksime seaduses ettenähtud maahinna kohta praegusi turuhindu, siis wõin öelda, et seaduseelnõus esitatud hind kindlasti palju wäiksem on. Et praegu keskmiselt ühe tiinu heina- wõi põllumaa eest 4%-se kapitaali tarwitamise ja 60-ne aastase wõla kustutamise juures, ainult 10.000 marka

nõutakse wõi koguni weel wähem, seda mina küll ei usu, ja et 1000 marka hektari eest turult wõimalik osta keskmist metsa- ja karjamaad, seda ka kuskilt leida ei ole.

Kui seaduses ettenähtud hind wõrreldes odaw on kalkuleeritud, siis arwesse wõttes eriti seda, et meil tuli maa peale inimesi asetada, mitte sarnaseid, kellel tarwilikud asumise kapitaalid omal olemas, ja selle tagajärjel oleksid suutnud turuhinda maksta, waid just ümberpöörduvalt, tuli maa peale asetada neid, kellel omal midagi ei ole ja kes oma tööga peawad seda kapitaali kui ka protsente aastate jooksul teenima.

Maahinna mõttes, kas ta praeguse seaduse juures kõrge wõi odaw on wõetud, oleks väga iseloomulik nähtus maa edasirentimise hinna suhtes. Kui ühelt poolt räägitakse, et maa tarwitamise hind väga kõrge on, siis peaks teiselt poolt kohe küsima, kuidas on wõimalik üksikute maatükkide edasiandmise juures suuri wahetasusid maksta, ja mitte üksikute ärimeeste poolt, waid tõsiste põllupidajate ja maaharijate poolt. Meil ei ole sugugi saladus, et maa edasiandmine sünnib. Põllutööministeeriumile on sisse tulnud üle 1000 edasiandmise palwe. Mina küsisin weel täna wastawast peawalitsusest, kust wastati, et 20—30 palwet tuleb igapäew juurde. Tähendab, siin koguneb kaunikene hulk isikuid ja pretse-dente, kus meie näeme, kuidas turuhinna ja praeguse seadusega määratawa hinna wahekord on. Siin wõib öelda, et üksikud wahehinnad õige kõrgete hindadeni üles lähewad, kuna muidugi mõnel teisel juhtumisel, kus maawäärtus wäiksem on, see wahehind nii suur olla ei saa. Kuid keskmiselt, mina arwan, et ei eksi palju, kui seda wahehinda 100-st kunni 200-ni ja 300-ni hindan, ja sellest on selge, kas praeguse saduse põhjal määrataw hind kõrge wõi madal on. Keskmist talu umbes 20-ne tiinu peale hinnates, sellest $\frac{1}{4}$ arwates metsa- ja karjamaa peale ja $\frac{3}{4}$ põllu- ja heinamaa peale, oleks keskmise talu hind 150.000 põllumaa eest + 5000 karja- ja metsamaa eest, see teeks 155.000. 4% aastase 60 aastase kustutuse juures, aastane koormatus umbes 6 tuhat wõi natukene üle 6.000 marga. Kui ka kustutamise protsent juurde lisada, siis umbes 6.500 aastase. Nüüd tõuseb küsimus siiski, kuhu riik selle raha paneb, mis ta 60 aasta

jooksul saab. Senni, kui maareformi tulusid ja riigi kulusid arvesse võtta, võib otsekohe öelda, et ei ole riik maareformist veel pennigi saanud, vaid ümberpöördukt. Teised kodanikkude kihid on ajutiselt koormatud õige mitmesaja miljonilise summaga. Kui praegu üksikuid toetuslaenusid maareformi alal waadata, mida on tigemata tulnud anda ja minu arusaamise järele ka edaspidi tuleb anda, mõnel alal isegi suuremal määral anda, kui seda senni tehtud on, siis kujuneksid väljaantud summad järgmiselt.

Ehituslaenu alal on määratud summa 682.000.000, välja antud 537.000.000 — ümmargustes summas. Peale selle toetuslaenu ehitusaastatel 75.000.000, millest umbes 8.000.000 välja on antud. Peale selle metsamaterjalide wõlg, niisamuti ka toetus metsa näol, et odavamalt on müüdnud — umbes 377.000.000. Siis laenuid inwentaari muretsemiseks ja inwentaari wõlad. Kui kõik need summad kokku võtta, siis teeksid välja laenuid umbes 1 miljard, ühes aga toetusega oleks summa 1.424.000.000 ümmarguselt. Kui seda waadelda, siis on see juba kaunikene summa.

Kui maareformi tulusid waadelda, ühes wõttes tulud asunikudelt kui ka kõigilt tööstusettevõtetelt ja äriettevõtetelt, siis on terve tulu algusest saadik alla 800 miljoni. Järelikul kaunikene wahe, mis on nüüd teistest allikatest tulnud esialgu maareformile juurde maksta. Kindel on, et meie mitte alaliselt juurde maksta ei saa, waid ainult alguses tuleb maareformile juurde maksta, pärast peab aga maareform need summad tagasi andma riigile, mis tema peale kulutatud. (W. Linnamägi, krst.: Kus on siis see kindlustus?) Kindlustus on meie inimestes enestes, ja mina isiklikult ka ei kahtle, et need summad tagasi tulewad. Need oleksid ühed kulud. Kui aga võtta laenude protsentide wahesid, siis näeme, et suurem osa nendest summadest, mis toetusena wõi toetuslaenu wälja on antud, on meil antud 2%. Waewalt aga oleks ühtegi kodanikkude kihti leida, kellelt saaks maksu sisse võtta selle eeldusega, et seda maksu 2% laenuks välja anda. Praegustes oludes peab palju suurema protsendiga rehkendama, ja minu arwates peaks ka maareform need wahekulud tasa tegema.

Aga peale selle ei saaks mina võtta maareformi ainult selles osas, kui kaugel

teda esialgu läbi on wiidud. Meil on räägitud soodest, rabadest, kõlbmata maadest, aga ka see maa kuulub maareformi hulka, ja mina näen, et maareform on siis lõpule wiidud ja siis lõpubilanss kätte saadud, kui ka need maad on muutunud kultiveeritud maadeks ja asumiseks kõlblikkudeks tehtud. Selge on, et seda ei saa mitte teiste kodanikkude kulul läbi wiia, waid seda peaks läbi wiima üldine maafond ja see ei sünnita iseenesest mitte wähest kulu. Ka siis, kui annaksime selle kõlbmata maa ilma hinnata — seda võib läbi wiia — ka siis oleks ometi nendel asunikudel, kes kõlbmatul maal asuwad ja nendel, kes väga wastuwõtawa hinnaga ka kas wõi keskmisele maale asuwad, oleks nende asunikkuude wahel väga suur wahe. Kui arwestada kõigiga, välja rehkendades, mis maksab sellele asunikule, kes kõlbmatule maale asub, tiin maad, kuhu ta oma kodu asutab ja mis maksab sellele, kes walmis maale asub, siis saaksime väga suure wahe. Sellepärast arwan mina, et asunikkuude kulud ja maareformi kulud ei piirdu mitte ainult täna wõi homme tehtawate kuludega, waid maareform kui terwik, peab ots-otsaga kokku tulema. muidugi tuleb sinna veel juurde arwata võimalik tasu.

Sellepärast arwan mina kokkuwõttes, et kui praegune seadus ette näeb teatawa hinna, siis siin oletama tulla, et see hind kõrge on, selleks ei ole minu arwates mingisugust põhjust. See hind wõimaldaks waewalt riigile mingisuguseid teenistuswõimalusi maareformi alal, ta wõimaldaks ainult maareformi korralikku finantseerimist ja maareformi korralikult ja finantseeritult lõpulewiimist. Mina tähendaksin ka, et kui eriti rkl. Köster erakondadele etteheiteid tegi, kuidas siin seisukohti muudetud on, siis tahaksin alla kriipsutada, et aasta tagasi ka praegune asunikkuude ja riigirentnikkuude rühm leppis praeguses seaduses ettenähtud hinnaga, see tähendab eriti härra Päts'i walitsuse ajal lepitati kokku keskmise hinna peale 40 grammi. Praegu aga tahetakse seda 40 grammi kõigeparema maa hinnaks teha. (W. Linnamägi, krst.: Süüeskaswabisu.) Siinjuures oli arwatud lisaprotsent linna ligiduse ja muude soodustuste tõttu 30%, ja kui see tõsteti 50% peale, ei ole see ka mitte liiga palju. Sest kui üksikuid kohti wõrrelda, siis ei ole see wahe mitte ülemäära

suur. Kui aga arwatakse, et weel wä-
hema hinna juurde peame jääma, siis
tõusewad minul isiklikult need kahtlustu-
sed, mida rkl. Pool siin ette tõi. Teine
lugu on: kui meie põllumehele tahame
anda väga odawaid tingimusi maakasuta-
miseks, siis võib juttu olla wahest sel-
lest, et maa ainult väga piiratud õigus-
tega kellegi kätte usaldatakse. Mina selle
printsibi sisse hästi ei usu. Mina arwan,
et igale põllumehele ja ka suurele hulgate
asunikkude perest on palju enam wastu-
wõetaw maahind ilma tarwitamise kit-
senduseta. Arwan ka, et eriti need asu-
nikud, kes Riigikogus istuwad, kui nad
tõsiselt selle seaduse juures mõtlewad, ei
tohiks põhjust leida siin hinna suhtes
midagi ette heita.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigi-
kogu liikmed! Härra Köster'i kõne äratas
tähelepanu nimelt wälise külje poolest. Ta
kõneles väga kõrgis toonis, väga upsak-
alt, isegi wiisakuseta. (M. J u h k a m,
tõer.: N a g u i k k a.) Ja tarwitas isegi
ütelusi, mis sisuliselt täiesti meelde tulet-
tasid idapiiritaguseid mõnitawad kirjeldusi,
mis ilmusid lihawõtte pühade puhul, ja kus
ette tuuakse teiste isikute usuliku tunde
jämedaid haawamisi. Mina arwan, et minu
wahelhüüe härra Köster'i kõne puhul, et ta
sarnase esinemisega oma huwide kaitsele
ainult karuteeneid teeb, oli täiesti õigustatud.
Millest ta siis õieti kõneles? Tema kõneles
sellest, et kõik rühmad on selle küsimuse
arutamisel väga halvasti talitanud. Mitte
ükski rühm ei leidnud ta rahulolemist, wälja
arwatud üks, kuid ka seegi mitte täielikult.
Kogupõllumeeste rühma kohta lasti selles
sihis vähemalt üks mõnitaw märkus lendu.
Arwan, et härra Köster'i kõnet ta tooni
suhtes enam ligemalt arutama hakata ei
maksa — ei tasuks wae-
wa ära.

Härra Köster käsitas hinnaküsimust
ja oli väga kuri üldkommissjoni peale, et
kuidas see julges seda küsimust arutamisele
wõtta. Lugupeetud juhataja tegi wahemärkusega
härra Köster'ile selgeks, et üldkommissjonil
kahtlemata õigus oli seda küsimust kaaluda.
Siin on juba enne mind selgeks tehtud, et see
hind kõrge ei ole, ja niipalju kui mina maal
liikudes talude rendihindasid küsinud olen,
siis pean tähendama, et rendihind, mis
põllumehed praegu maksawad, palju kõrgem
on kui see, mis seaduses ette nähtud.

Kui sellele hinnale weel juurde ar-
wata kõrwalsoodustused, mis taluomaniku
kasutada jääwad, nagu aed jne., siis on
asunikkude rendihind mitu korda madalam.
Weel toodi üldkommissjonis ette, et asunikud
on üldiselt head maad saanud ja vähemal
määral ääremaad. Kui tahetakse maad
torutama hakata, siis läheb ka see ühe
hehtaari pealt kunni 30.000 marka maksma.
Nüüd tahetakse kogu talu kätte saada 65—70.000
margaga. See on igatahes kingituse hind,
on ainult üks osa tõelikust taluhinnast.
Mina olen sellel arwamisel, et väga odawa
hinna määramine on hädaohtlik rahwamajanduse
seisukohalt waadates. Ka kingitusesaajatele
ei ole igakord kingitusest kasu. Wõtame
ennesõjaaegse aja, kus kroonuwalla
maakasutajad olid eesõigustatud seisukorras.
Kroonuwalla ja mõne teise walla põllupidajate
majandusliku seisukorra wahel oli wahe suur
ja just rendi asjus eesõigustatud kihi kahjuks.
Sellepärast pean ka mina ütleva, nagu
härra põllutööministergi, et selles asjas
ei wõi mitte nii kergelt talitada. On ju
selle küsimusega seotud väga palju asjaolusid.
Kõigepealt peab maareform end ära tasuma.
Teisest küljest on endiste omanikkude
tasusuurus alles lahiline; vähemalt võib
arwata, et praegune Riigikogu enamus
tasuandmise poolt tohiks olla. Peale selle
on väga mõjuw külge weel see, mida härra
minister toonitas, — kuidas tarwitamata
maid tarwitatawateks teha. Kui nende
teostamist lahus üldisest maareformi
teostamisest läbi wiia, siis paneksime
neile maile asuwad asunikud mitte teise
järku, waid äärmiselt rasketesse tingimustesse.
Ma ei tea tõesti, kuidas ka nad kord
wälja päikesepaistele jõuawad rabeleda.
Ja ometi tahaksid ka nemad päikesepaist-
et saada!

Peale selle on weel tähelepanu juhitud
selle peale, et teatawal määral maakasutami-
se alal spekulatsiooni õhkkond walitsemas
on. Minu arwates ei anna need tuhat maa
edasiandmise palwet, mis põllutööministeeriumile
esitatud, mitte kogupilti maa-andmisest.
On väga mitmesuguseid edasiandmise teid,
mis võib olla wäljaspoole wälja ei paistagi.
Oleks väga kurb, kui see spekulatsiooni õhk-
kond weel kaugemale läheks, sellepärast
tuleb arwesse wõtta seda, et meie ei wõi
maareformi teostamist niisuguses sihis
arendada, mis lõppude-lõpuks raskusi te-

kitaks teistele maksjatele. Kui nüüd tahaksime teistele kodanikkudele, kellel niikui-nii suured maksud kanda, veel asunikkude arvel uusi maksusid peale weeretada, siis oleks see täiesti lubamatu nähtus.

Üldiselt arwan, et praegune hind, mis aluseks wõetud, ei pane asunikkudele ülepääsemata raskusi ja koormatusi peale. Tema annab wõimaluse asjatundjatele hea tahtmise juures oma maad wõrdlemisi heade tagajärgedega kasutada, ja sellepärast arwan, et tuleb see hind, mis komisjon esitanud, wastu wõtta.

Seaduse teise külje juures, nimelt juuriidilise külje juures, ei pea ma tarwiliuks ligemalt peatada, sest härra Jans on tänuwääriliselt seda juba teinud.

R. Penno (as.): Lugupeetud rahwasaadikud! Ma olen sunnitud paar märkust tegema neile eelkõnelejaile, kes ühes wõi teises osas riivasid neid põhimõtteid, mida härra Köster'i poolt esile toodi. Kõigepealt tähendas härra põllutööminister, et meie rühma liige härra Köster ei ole keskmiist maahinda põhjendanud, waid tähendanud üldlausetes, et keskmine hind, mis seaduses ette nähtud, kõrge olewat. Mina ei puuduta ka seda küsimust ega too andmeid ette, sest meie rühma liige härra Ostrat pidi seda küsimust seaduseelnõu II lugemisel walgustama, aga et see küsimus juba täna esiplaanile on kerkinud ja tarwidus tekkinud neid andmeid kuulda, siis kantakse need täna siin ette. Mis puutub sellesse, nagu oleks asunikkude rühma seisukoht kunagi olnud 40 kuldgrammi, siis peab tähendama, härra minister, asunikkude seisukoht pole kunagi sarnane olnud, waid see on ainult kokkulepe. (Põllutööminister A. Kerem: Seadus on ka kokkulepe.) Päril õige. Meie leiame ka, et sel ajal, kui seadus esitati, oli walitsus tööerakonnast kunni põllumeeste rühmani esitatud. Siis oli kuldgrammide arw, millest asunikkude rühm poole alla tingida jõudis, 80. Täna kuulsin aga tööerakondlaste käest, et need algsed mõtlewad seda arwu 30 grammiga parandada. (Wahelhüüe tööerakonnast: Meie parandasime ka.) Ka meie oleme parandusi teinud, kuid nad pole läbi läinud. (E. Weberman, rhsw.: Ükskord olite 40 grammiga päri.) Meie teeme wastawa vähendus-ettepaneku II lugemisel. Teie näete, et maa- ja rahaasjanduse komisjonid, kes omawahel

kokkuleppel, teise tee waliwad. Ma saan aru, et nendes kahes suures komisjonis iga rühma esitajad olid, kes otsuseid tegid, mis makswad pidid olema. Nüüd aga on järsku sarnane seisukord wälja kujunenud, et tullakse ja öeldakse, — see ei olewat kokkulepe, waid üldkommissjoni seisukoht, üldkommissjon olewat selle ettepaneku teinud. Härra Pool'ile wõiksin niipalju tähendada, et mina üldse ei tea, missugune on tööerakonna rühma seisukoht. Teie, härra Pool, rääkisite siin küll rühma nimel, kuid härrad Kalbus ja Juhkam olid üldkommissjonis sootu teisel seisukohal. Mina ei tea kas Teie tõite oma seisukohti ette rühma nimel. (A. Anderkopp, töer.: Päril rühma nimel tõie ette, oleks pidanud kuulama. — M. Juhkam, töer.: Ja teatud eeldusega.) Teatud eeldusega? Aga neid eeldusi ei kaitsenud ta rahaasjanduse komisjonis. (M. Juhkam, töer.: Öelge, kas olete selle seaduse poolt wõi wastu?) Ma ei pruugi seda Teile öelda. Ma arwan, neid küsimusi lahendame II lugemisel. (Wahelhüüe: Teie olite kord 40 kuldgrammi poolt.) Mitte sugugi. (Wahelhüüe: Aga kokkulepe?) Teie olete ka kokkuleppe teinud selle seaduse puhul maa- ja rahaasjanduse komisjonis, kuid kus on nüüd see kokkulepe, Teie seisukoht? (M. Laarman, põl.: Nad üldse ei tunnista seisukohti.) See on õige. (Wahelhüüded.) Ma ei saa aru. Ma küsiksin, härra Johanson, kas see oli Teie kokkulepe wõi seisukoht, kui Teie maarendid tõstsite praeguses walitsuses olles. (L. Johanson, sd.: Kes tõstis? — Mina waidlesin wastu.) Teil on 2 inimest walitsuses, ma wõin lugeda, et see ikkagi Teie töö on. Meil walitsuses inimesi ei ole. (Wahelhüüded.) Mina ei jõua teile kõigile wastata, kui soovite, wõime kuluaarides edasi rääkida. (M. Laarman, põl.: Tehke ettepanek — komisjoni anda — siis nad lepiwad kokku. Naer.)

Härra Jans'ile wõiksin niipalju tähendada, et ta ise waidleb enesele wastu kui tähendab, et maade kreposteerimine riigi nimele juba Riigikohtu poolt otsustatud. (J. Jans, sd.: Riigikogu tunnistas Riigikohtu otsuse tühjaks.) Sel puhul wõiksimme ettepaneku teha § 1. wälja jätta.

Mis puutub härra Jans'i seisukohta, nagu ei oleks maahind käesolevas seaduses ette nähtud, siis arwab härra Jans — see arwamine on härra Kornel'iga ühesugune — et see olewat asunikkudele kinkimine. (L. Johanson, sd.): Palju tuleb keskmine 10-tiinuline koht maksma? Mis-suguse hinnaga praegu kohti müüakse, selle kohta on mul andmed olemas ja need kannan ma teisel lugemisel ette. (E. Weberman, rhsw.: Aga kui palju see 30-tiinuline koht maksab, kus on hooned peal?) Hooned! Ma kuulen sarnaseid andmeid nagu 50 tuhat jne. Ma paluksin härra Johanson'i meeles pidada, et kui Teie kord riigi hoonetele krediiti nõudma tulete, siis pidage seda meeles. (L. Johanson, sd.: Need hooned ei wasta uue-ma aja majapidamisele. Segased wahelhüüded.) Ma ei saa nüüd kõigile korrata wastata, kuulan waga tähepanelikult lähemalt tiiwalt wahelhüüded. Mis puutub sellesse, mida tähendas härra minister, et asunikkudele on antud kogusummas toetust üle miljardi, siis ei ole see mitte toetus waid laen. Kui meie aga sellest kord kõneleme, siis pean ma ütleva, et meil riiklikku kapitaali pole üksi asunikkudele antud, waid seda on antud tööstusele, kaubandusele, majajomannikkudele jne. (O. Gustawson, is.: Aga protsendid?) Aga need protsendid on ju juba selles maahinnas sees, ja kui teie tahate, siis wõtke see miljard, mis peawad asunikud laenude näol samuti ka protsentide näol tagasi maksma, siis näete, et mitte asunikud ei ole sarnased, kes nüüd riigilt ei tea mis saawad, waid...

Juhataja **M. Martna**: Annawad!

R. Penno (as.): Kui härra juhataja nüüd heaks arwab wahele kõneleda, siis kahjuks ei ole mul mitte kahte suud, et wõiksin ette ja taha kõneleda. (T. Kalbus, tõe.: Andke kohad mõisatöölistele!) Kui teie soowite järgmistel walimistel häält saada, siis hoolitsege paremini oma antud lubaduste täitmise eest. (Wahelhüüde keskelt: See oli kõige targem sõna! — Naer, segased wahelhüüded, müra. Juhataja helistab.)

H. Ostrat (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täna on siin mitmesu-

guseid mõtteawaldusi ette toodud asundustalude maahinna suhtes. Iseäranis imelikuna tundub aga see wäide, mis ette toodi Riigikogu liikme härra Jans'i poolt, kes seletas, et asunikkudele hakatakse kohtasid poolmuidu andma ja arwas, et kui nüüd seegi maahind, mis üldkommisjoni poolt ette pandud, Riigikogu poolt wastu wõetakse ja selle hinna järele hakatakse kohtasid müüma, et siis wõib neid müüdüd talusid kõiki Balti eraseaduse teel tagasi nõuda, kui poole hinna eest müüdüd objekte. Ma ei tea, jurist ma ei ole, kuid kahtlen, kas on wõimalik üht seadusandlikku akti eelmise seaduse põhjal tagasi wõtta. Ühtlasi toonitas siin nii mitmel korral põllutööminister rõhuga, et peaks tõendawaid andmeid ette toodama, millega härra Köster ja teised asunikkude rühma esitajad oma oletusi käesolewas seaduses ettenähtud maahinna kalliduse suhtes wõiksid põhjendada. Mina tahaksin siin teile soowitud andmeid ette tuua, ühtlasi aga püüan ka teile selgeks teha, kui suur hektarides ühe keskmise asunikutalu maaala on. Riigi statistika keskbüroo wäljaanne „Asumaa majapidamised Eestis 1919.—1923. a.“ lhk. 19 leiame, et 1919.—1923. a. asunduskohtade keskmine suurus oli põlise tarwitamise õigusega wäljaantud maadel 20,2 tiinu wõi 22 hektari. Sealsamas lhk. 30 all näidatakse, et sellest maast on:

Põllumaad	45%	wõi 9,9 hekt.
Heinamaad	29,9%	„ 6,6 „
Karja- ja metsamaad	20,6%	„ 4,5 „
Muud maad (sood, rabad)	4,5%	„ 1,0 „
Kokku 22 hektari.		

Selle koha hind oleks keskmiselt: 16,5 hekt. põl.-heinamaa à 40 gr. k. = 660 gr. k. 4,5 hekt. karjamaad à 4 gr. k. = 18 gr. k. Kokku 678 gr. k. ehk 170.000 Emk. (250×678 = 169.100).

Sellele hinnale wõib § 9. ettenähtud korras kunni 50% juurde lisada, arwesse wõttes turu lähedust ja teisi majanduslikke soodustusi. Et talu asukoha halwemad tingimused maahinda ei alanda, siis wõib arwata, et halwematel asukohtadel olewad talud maahinna määramisel aluseks wõetakse ja neist soodsamatel asupaikadelolewatele taludele hinda järk-järgult tõstetakse kunni 50%. Keskmiselt

tõuseks maahinna kõrgendus arwates 25% ehk 42.500 margani. Niisiis, keskmise suurusega, keskmise headusega ja keskmiste majanduslikkude soodustustega asunikutalu maahind oleks 170.000 marka + 42.500 marka = 212.500 marka. Hektaari hind 9.660 marka ehk 38,64 gr. k.

See oleks ainult maahind. Hooned, mets, ja muud päraldused ei ole arwesse wõetud. Kui need kohal olemas on, siis tuleb nende eest eraldi maksta. Talu majapidamine ilma hooneteta ei ole mõeldaw. Hooned peawad olema, ja kui mitte otsekohe kõik hooned, siis esialgu vähemalt hädatarwilikumad neist. Nimelt: elumaja, karjalaut, ait ühes põllutööriistade warjualusega ja kaew.

Kui palju need hooned maksma lähewad?

Et meil siin umbarwamistega tege mist ei oleks, siis wõtame põllutööministeeriumi eelarwe-kommissjonis läbiarutatud metsawahtide hoonete hinnad aluseks, ühes asunikukudele ehituslaenude wäljaandmise määruste hindadega. Metsawahtide ehituste juures ei ole palkide kännuraha arwestatud, kuna asunikukudel palkide eest raha maksta tuleb. Ka on asunikukude karjalaudad hästi suuremad kui metsawahtidel, talukoha maa-ala suuruse whekorada silmas pidades.

Nii maksaks: elumaja, $5 \times 4 \times 1\frac{1}{2}$ s. (mahutus 36 kuubiksülda) 180.000 marka, laut: $6 \times 4 \times 1\frac{1}{2}$ s. (mahutus 36 kuubiksülda) 100.000 marka, ait ja kuurialune: 60.000 marka, kaew 10.000 marka. Kokku hooned 350.000 marka. Arwame hoonete hinnast weel 100.000 marka maha, nii et nende kalliduse suhtes etteheiteid ei oleks, siis tuleks keskmine asunikutalu ühes hoonetega maksma — $212.500 + 250.000$ marka = 462.500 marka. Hektaar 21.931,8 marka ehk 85,7 grammi kulda.

Kuidas on see maahinna wahekord tegelikkude turuhindadega?

Wabariigi Walitsuse poolt 21. 1. 24. Riigikogule esitatud „Riigimaade põlisele rendile ja omandamiseks andmise seaduse“ seletuskirjas lehekülj 8 ja 9 tuuakse ette näiteid talude müügist 1921.—1923. aastani. Müüdid taludel olid omaette majapidamised ning enamwähem tarwilikkude hoonetega warustatud. Nii on müüdid —

Harjumaal: 24 üksust, kogusummas 1.131,50 tiinu 1.895.150 mk. Hektaari hind

keskmiselt 1.548,8 marka ehk 6,4 grammi kulda.

Läänemaal: 25 üksust, kogusummas 598,24 tiinu — 1.650.390 marka. Hektaari hind 2.538 marka ehk 10,5 gr. kulda.

Tartumaal: 124 üksust — 6.186,5 tiinu — 27.287.223,5 marka. Hektaari hind 4.058,3 marka ehk 16,9 gr. kulda.

Wõrumaal: 103 üksust — kogusuurus 3.289,51 tiinu 12.110.805 marka. Hektaari hind 3.392,4 m. ehk 14,13 gr. kulda.

Kõigis neljas ülalnimetatud maakonnas kokkuwõetult maksis üks hektaar maad ühes hoonete hinnaga 2.884,25 marka ehk 12 gr. kulda.

Käesolewas seaduses ettenähtud asunikukude maa wäärtuse hinnast, mis ilma hooneteta 38,64 grammi kulda hektaar ja ühes hoonetega 85,7 grammi kulda hektaar, oleks see 3—7 korda odawam. Wõi teiste sõnadega — asunikukude maahind oleks walitsuse poolt esitatud turuhindadest 3—7 korda kallim. Kus on siin õiglus?

Kui siin ehk oletada võib, et walitsuse seletuskirjas ettetoodud müüdid maaüksused, mis küll 1921.—1923. aastani kinnistusraamatutesse kanti, tõelikult juba warem müüdid olid, kus rahakurs hästi kõrgem oli kui müüdid objektide kinnitamise ajal ja selle tõttu näib maahind madalam olewat, kui ta enne ilmasõda oli, wõi praeguste turuhindade juures on, siis peatame niihästi ühe kui teise juures.

Walitsuse seletuskirjas lehekülj 10. peal loeme: Kapitaliseerides endisi (enne ilmasõda) maahindamise andmeid 5% saame keskmiselt tiinu wäärtuse Lõuna-Eesti kohta 41,81 rubla, Põhja-Eesti kohta Eestimaa krediitkassa hindamise järele on tiinu wäärtus 39,3 rubla.

Tiinu hektaariks ja rubla markadeks ümber arwates oleks ennesõjaaegne maahind hektaari eest:

Lõuna-Eestis 7.504 marka ehk 28 grammi kulda. Põhja-Eestis 7.230 marka ehk 27 grammi kulda. Keskmiselt 7.367 marka ehk 27,5 grammi kulda. Nii siis keskmine hind on hektaari pealt 11 kuldgrammi ehk 2.750 marka odawam, kui praegu kawatsetaw hind.

Ehk wõtame lõpuks wõrdlemiseks praegusi maahindu, mille eest omanikud oma talusid müüa pakuwad. Mul on käes 8 sarnast pakkumist Tartu, Järwa, Harju, Lääne ja Wiljandi maakondadest. Talud

on enam-wähem elujõulised, mitmed neist heade hoonete, metsa ja wiljapuuaeda-dega warustatud. Hinnad kõiguvad 400.000 kummi 1.500.000-ni, talu headust, suurust, hoonete wäärtust ja metsade rohkust silmas pidades. Maa hektaari hind ühes hoonetega kõigub 7.518 margast — 30 grammi kulda — 27.000 margani — 108 grammi kulda. Keskmiselt oleks hektaari hind 15.731 marka ehk 62,9 grammi kulda. Ilma hooneteta ja metsadeta oleks hektaari hind 4.727 margast — 18,9 grammi kulda — 12.500 margani — 41 grammi kulda. Keskmiselt hind 7.776 marka ehk 30 grammi kulda.

Sellest näeme et maaomanikud kes maad müüa tahawad, nõuawad oma maa eest ligi 9 grammi kulda hektaari eest wähem, kui riik oma maa eest asunikku-de käest kawatseb wõtta.

Nagu öeldud, nii palju nõutakse maa eest hinda. Müügi korral lepitakse ostjale siit weel hästi alla. Ja et see tõesti nii sünnib, seda tõendawad minu käes olewad andmed, mis wõetud Tallinna-Haapsalu rahukogu juures asuwast kinnistusjaoskonnast. Kinnistused on tehtud käesolewa aasta jaanuari- ja weeb-ruarikuul ja puudutawad 6. maaüksust Harju- ja Läänemaalt. Maahind ühes hoonetega wõetult kõigub siin hektaari eest 7.246 margast — 29 grammi kulda — 18.244 margani — 75 grammi kulda. Keskmiselt oleks hektaari hind 11.909 marka ehk 47,6 grammi kulda. Ilma hooneteta 3.613 margast ehk 14,4 grammist kullast — 7.434 margani ehk 29,7 grammi kullani. Keskmiselt maksaks hektaar maad 5.458 marka ehk 21,8 grammi kulda. Käesolewa riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seaduse projekti järele tuleks hektaari maahind hoonetega 25,7 grammi kulda ja hooneteta 38,64 grammi kulda maksma, seega ligikaudu poole kallim kui tegelik turuhind praegu.

Kui üldkommissjon käesolewa seaduse seletuskirjas lehekülj 7 rõhutab, et komisjon leidis tarwilikuks maahinda 100% wõrra tõsta, siis jätab ta targu nimetamata põhjused, mis hinna kõrgendamise paratamata tarwilikuks tegid. Nähtawasti ei pidanud nad praegusi maahindu turul küllaldaseks ja soolasid oma poolt 100% otsa. Niisugune umbropsu talituswiis ei ole — õrnalt öeldud — küllalt õiglane, ja minu arwates peaks Riigikogu

wõimaluse leidma, õigluse jaluleseadmiseks.

Kui härra Kornel siin toonitas, et waa-dake, endised kroonuwalla peremehed, need olid enne maksude suhtes heas seisukorras, kuna mõisawalla peremehed pidid rasket tööd tegema ja wiletsas seisukorras olema, et maksudega hakkama saada, siis on see teatawa määrani õige. Kuid mina pean härra Kornel'i ettetoodud wäitele juurde tähendama, et mõisawalla peremehed õige kaua küürus seljaga oma härra ees seisid ja kaua weel, kuigi nad ju paremas olukorras olid, teatud aukartusega mõisa poole waatasid. Sarnast „aukartust“ tahetakse wist ka meile asunikku-dele juurde kaswatada ja külge harjutada, et meie teatud seisakuga õpiksime Tallinna — see on walit-suse poole waatama.

Th. Pool (töer.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma luban ainult paar sõna tähendada wastuseks härra Penno küsimusele. Nagu näha, ei ole härra Penno'le tööerakonna seisukoht küllalt selge. Oleks tema minu seletusi tähep-anelikult kuulanud, siis oleks temal see selge pidanud olema; aga et ta soowib, siis wõin ma talle weel kord otsekohe selle küsimise peale wastust anda.

Tööerakonna seisukoht on selles küsi-muses alati selge olnud ja nimelt järg-mine: maad peab meil riiklikkudes huwi-des ja kolonisatsiooni huwides asunikku-dele soodsatel tingimustel tarwitada antama ja seda alla turuhinna tehtama. Kuid niisama selge on tööerakonna seisukoht teises küsimuses: et neid maid peab antama ainult neile, kes seda maad tõesti kasutawad, mitte aga neile, kes neid müü-miseks, edasiandmiseks ja hangeldami-seks tahawad. Kui härra Penno ja ta kaaslased maakommisjonis, tööerakonna ettepanekud, mis selle eesmärgi saawu-tamiseks olid esitatud, läbi kukutasid, siis ei ole tööerakonnal teist seisukohta, kui et maksku maasaajad maahinna täies suuruses wälja. Sellele wastawalt kuju-newad tööerakonna sammud ka tulewi-kus. Kui tagatised loodakse, et maa nende kätte juhatakse, kes seda riiklikku-des huwides ära kasutawad, maasaaja-tele, kes iseseiswad põllupidamised seal ellu kutsuwad, siis on tööerakonna seisukohalt tarwilik, et maa antaks samadele tarwitajatele soodsail tingimustel. Kui aga tullakse ja öeldakse, et andke aga

maa meie kätte ja meie teeme temaga, mis me tahame, kas müüme ta homme edasi, siis ütleb meie rühm, et makske ka täis turuhind. Kui härra Penno kaaslastes peavad tarwilikuks neid meie seisukohti läbi kukutada, siis kannatawad selle all üksikud asunikud, kuid wastutus sellejuures langeb teie peale, aga mitte teiste peale.

L. Johanson (sd.): Härra Penno pidas tarwilikuks siit kõnetoolilt öelda, et walitsus, millest ka sotsiaaldemokraadid osa wõtawad, olewat rendihinda kõrgendanud. Walitsus on tõesti sarnase katsega toime saanud, kuid seda walitsust toetab ka asunikude rühm oma esitajate kaudu, ja nagu mina härra Köster'i sõnadest aru sain, on põllumeeste rühma esitajad ka asunikude esitajad, vähemalt wõib seda härra Köster'i tänasest deklaratsioonist järeldada. Mis puutub sotsiaaldemokraatide seisukohasse asunikude rendi kõrgendamise asjus, siis on meie rühm igas komisjonis oma esitajate kaudu, nii raha-, kui maa-, kui ka eelarwe-komisjonis, rendikõrgendamise wastu olnud. Mina isiklikult olen selles asjas mitu ettepanekut teinud ja mõni minu ettepanekutest on wastuwõtmist leidnud. Mis puutub maatarwitamise seadusesse, siis on meie seisukohad algusest peale selged olnud. Meie oleme seisukohal asunud, et see seadus tuleb sel kujul wastu wõtta, et tõsine asunik mitte kiratsema ei hakkaks, waid et ta wõib wõimalikult lühema aja jooksul oma majapidamise tarwilikule kõrgusele tõsta, et seeläbi maa wiljakus tõuseks, mis on tuluks riigile. See on põhjus, mispärast meie oleme oma seisukohta kaitsnud. Kui aga härra Penno, kui asunikude rühma esitaja, sõandab selle arwamisega wälja tulla, et maahind tuleks sellepärast madalam määrata, ja seda sellepärast ka toetab, et selleläbi walimistel maal rohkem hääli saada, siis on see riiklikult lubamatu ja täiesti skandaalne.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on kaasaruan djal.

Kaasaruan dja A. Jürman: Maakommisjoni ja rahaasjanduse komisjoni nimel tahan siin siiski paar sõna tähendada selle kõigerohkem arutamise all olewa küsimuse, nimelt maatasu küsimuse peale. Esitatud on nii mitmed seisukohad ja mitmelt poolt õige rikkalik ma-

terjaal. Kõigerikkalikum materjaal on esitatud Saksa rühma poolt, kus wõrrelakse praegusi maahindu ennesõjaaegsete maahindadega ja leitakse, et see wahe endiste ja praeguste wahel on väga suur. Arwudega wälja tulles tõuseb see wahe mitmekordseks, kui aga nüüd neid arwusid, mis siin ette toodud, waadelda, siis peab tähendama, et neid ei saa üldse wõrrelda. Ühest küljest on wõetud hinnad, nimelt ennesõjaaegsed hinnad, maa peale, kus olid ka ühtlasi hooned, kuna nüüdsed hinnad on määratud maade peale, kus hooned puuduvad. Ennesõjaaegsed hinnad on siin ette toodud järgmiselt: keskmised maad maksid 125 rubla tiin, see on wõrreldes kõrge hind, sest meil oli juba 100 rubla ilus hind. Ei saa ühest küljest wõrrelda maa hinda, millel on hooned olemas, hindadega maade eest ilma hooneteta, see ei kanna mingit wõrdlust wälja ja selles asjas on nüüd kõige suurem eksitus arwudes, mis siin ette kantud Saksa rühma poolt. Riigikogu liige Ostrat tõi ette andmed, mis rohkem tõele wastawad kui eelpooltähendatud andmed, mille järgi wõib isegi kindlaks teha, et praegu maakommisjoni poolt esitatud hinnad on palju kallimad kui ennesõjaaegsed. Härra Ostrat'i poolt ettetoodud andmed ei põhjenenud juhuslikkudel wõrdlustel, waid need olid statistika keskbüroo poolt esitatud materjaalid. Kui meie wõtaksime ja koguksime andmeid, nimelt missuguse hinnaga müüakse maad, siis wõiksime meie neid andmeid väga palju saada, sest tõesti kohad lähewad odawalt müügile ja müügihind wastab ainult hoonetele, mis koha peal olemas. See näitab seda, et maa tulukus mitte nii suur ei ole, et ta wõiks kanda kõrget hinda wälja. Meie teame, missugused olid hinnad enne sõjaaega, need hinnad ei olnud mitte kõrged, ja meie mäletame igaüks, kuidas enne sõjaaega põllumehed elasid. Neil tuli tihtipeale ette, et nad pidid protsendid ja riigikassa maksud mitmel makstühtajal maksmata jätma, sest neil ei olnud sissetulekuid nende maksude maksmiseks. Kui teie lehitsete andmeid selle kohta, siis leiate, et väga palju maksusid, just krediitkassa wõlad, maksmata jäänud. Millele aga wastas krediitkassa wõlg — see oli ainult osa maa wäljaostu hinnast. Ja kui protsentide maksmine osa maa wäljaostu hinna kohta sel ajal niipalju raskusi tegi, siis meie ei wõi öelda, et hinnad

clid odawad. Kui meie wõrdleme prae-
gusi hindu, mis selles esitatud eelnõus,
siis ei näi need suured olewat, kuid siin
on maahind lahutatud hoonete hinnast.
Meie ei saa aga talu wõtta ilma hoonete-
teta, talul on siis oma wäärtus, kui sellel
täielikud hooned peal. Kui meie need
peale ehitame, siis läheb talu üle 400.000
marga maksma. (Põllutööminis-
ter A. Kerem: Kas renditalude
eest jalgeksite nii suurt hinda
wõtta?) Renditaludel on hooned suu-
remalt jaolt oma ehitatud. Iga aasta
poole miljoni protsentide tasumine koor-
mab juba õige tuntawalt seda maad, ja
põllumehel on raske wälja tulla, kui wäl-
jaminekud nii kõrgeks lähewad. Üldse
on teada, et mida odawam on maahind,
seda odawamini põllumees produtseerib
ja produtseerimise määrab ära just see,
kui kallilt koht põllumehele on kätte tul-
nud. Kui maa eest meil kõrget hinda tu-
leks maksta, siis peaks otsekohe üles
tõusma küsimus, kuidas produktide hinda
nii kõrgele tõsta, et majapidamine wõiks
weel tasuw olla. Selle järele tõuseks
üles otsekohe kaitsetolli küsimus. Nii on
produtseerijate laiade kihtide seisukoht,
et maahind kõrge ei oleks. Mis aga
puutub sellesse oletusesse, et maa muu-
tub siis spekulatsiooni aineks, kui ta oda-
walt ära müüa, siis on see ainult osalt
õige, aga spekulatsioon arw on wäga
wäike. (W a h e l h ü ü e: 1000!) Jah 1000,
aga meil on maaüksusi üle 50.000 mida
wälja antakse. Wõtke 1000 50.000-st,
see teeb ainult wäikese protsendi wälja,
aga sarnane nähtus on ainult praegustes
oludes, kus maad anti ja kus maad saadi
igasugusteks otstarweteks tasude näol.
Selle kartusel ei wõi meie aga 98% halba
seisukorda asetada, kartes et see 2% lä-
heb maaga spekulatsiooniga. Wõib öelda,
et kui tõsine põllumees saab maad, siis
wõib temale seda ka täiesti muidu kin-
kida, sest tema ei lähe seda mitte edasi
müüma. Põllumeest peab wõrdlema kä-
sitöölisega, nii kui käsitööliline peab oma
tööst elama, ja nii kui kingsepp ei wõi
haamrit ega liistu ära anda, sest see on
tööabinõu, mida ta peab ise tarwitama,
ja mille kaudu ta wõib ennast toita, nii-
sama ka põllumees, kui temale keegi kin-
giks maad, ei müüks seda ära, waid ta
saaks selle peal kõige jõuga töötama, et
endale ülespidamist teenida. Nii et spe-
kulatsiooni kartust wõiks ette tuua ainult
ühe osa maatarwitajate kohta, mis aga

mitte nii suur ei ole, et meie peaksime
sellest wälja minnes kõikide asunikude
seisukorda selle läbi raskemaks tegema.

See oli, mille juures ma lühidalt taht-
sin peatada. Pikemalt selle juures pea-
tama ma ei hakka, kuna mitmelt poolt on
andmed ette toodud, ka härra Ostrat'i
poolt olid huwitawad andmed ette too-
dud. Üldiselt ei ole seaduse wastu rää-
gitud, waid ainult üksikute punktide juu-
res on peatatud ja nende juures mina pi-
kemalt peatada ei taha, kuna II lugemisel
tulewad üksikud paragrahwid arutama-
sele, kusjuures siis pikemalt wastata
wõib. Teen ettepaneku käesolew se-
aduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

J u h a t a j a **M. Martna**: Lõpusõna
on aruandjal.

A r u a n d j a **J. Holberg**: Minul
oleks wastata nende küsimiste peale, mis
esitati härrade Jans'i ja Pool'i poolt tea-
tud paranduste kohta, mis on üldkommis-
joni poolt wastu wõetud. Kõigepealt
seati härra Pool'i poolt küsimine üles,
mispärast on üldkommisjon lubanud maa-
üksusi, mis on üle 50 hektaari, ja ei jää-
nud sellele seisukohale, et kui on üks
majapidamise üksus, et siis mitte üle 50
hektaari maad. Üldkommisjon asus sel-
lele seisukohale, et meil on praegu an-
tud, wõtame näiteks, kellelegi käsitöö-
koht ja tal on wõimalus tekkinud weel
teist kohta oma kätte saada, ta on ma-
janduslikult nii tugewaks saanud, et tal
wõimalus on luua parem majapidamine,
siis ei ole mõtet niihästi riiklikult kui ka
majanduslikult takistusi teha, et neid
kohti ühendada. (T h. P o o l, t ö e r.: Et
t a h e t a.) Miks ei taheta? Kui teie
olete prohwet ja ütlete ette ära, et ei ta-
heta, siis on iseasi, aga üldkommisjon
leidis siiski selle wõimaliku olewat.

Teiseks pean tähendama, et paljud ko-
häd on tihtilugu halwasti planeeritud, ei
ole natuuras wälja lõigatud, waid on
kaardi peal ja neid tuleks parandada.
Mõnes kohas on antud puhas põld, kuna
teises kohas ei ole muud midagi, kui raba
ja heinamaa, nii et selles mõttes oleks ka-
sulik, kui oleks wõimalik ette wõtta üm-
berplaneerimisi ja liitumisi.

Edasi tõsteti härra Pool'i poolt üles
küsimus, mispärast on edasiandmise kü-
simus niisugusel kujul wastu wõetud,
nagu seda üldkommisjon siin on teinud.
Selle küsimuse juures üldkommisjonis

tekkisid pikemad waidlused ja tuld otsusele, et seadusega ei saa tegelikus elus kõike kätte, mida tahetakse kätte saada. Meie wõime küll kirjutada paragrahwe, aga tegelik elu annab ikkagi wõimaluse neist mööda minna. Faktiliselt wõib ikkagi teatud koondusi ja ühendamisi läbi wiia, kuna wormiliselt ja juriidiliselt seda küll lubatud ei ole.

Nüüd tuleksin mina nende kolme küsimise juurde, mis härra Jans'i poolt üles seati, mis olid ka üldkommisjonis arutamisel, ja härra Jans'i rahuldamiseks oleks mul järgmist öelda: Et meil maad praegu kreposteerimata on ja neid kreposteerida ei saa, siis üldkommisjonil oli selge, et maade põliseks andmiseks läbiwiimisi ei saa ette wõtta ei täna ega homme, waid kõigeparemal juhtumisel wõib seda ette wõtta $\frac{3}{4}$ aasta pärast, sellepärast et enne kui maid kreposteerida, on tarwis neid uuesti planeerida. On arusaadaw, et selleks ajaks on need worminõuded täidetud ja põllutöoministeriumil on õigus käesolewa seaduse alusel maade müümist teostama hakata.

Teiseks, mis wõlgade küsimusse puutub, siis lähewad wõlad riigi kanda.

Kolmanda küsimise peale, mida härra Jans ette tõi, pean tähendama, et selle küsimise lahendas juba minu eelkõneleja härra Ostrat, kes tähendas, et härra Jans'i kartused on asjata, ja mis leidis kinnitust ka kohapeal olewate autoriteetsemate isikute juures. Nii et minul ei ole tarwis selle juures peatada. Balti eraseadus ei tee selle juures mingisuguseid takistusi.

Härra Kornel'ile, kes tähendas, et torutamise läbi on maa wäärtust tõstetud, oleks minul niipalju wastata, et torutamise wäärtus on väga madal, sest torusüsteemid on rikis ja nõuawad parandamist.

Kõigerohkem on siin ka ette toodud maa edasiandmist suurte wahekasudega. Ma pean tähendama, et ei ole põhimõttelikult wahet tehtud. Meil on kahte liiki maasaajaid: ühed on need, kes autasuks on maad saanud ja teised, kes on maad saanud elukutseks. Pean tähendama, et need, kes maad saanud autasuks, need on saanud ka teatud soodustuste osalisteks, sest nad on rendist wabad. Kui on juttu suurtest wahekasudest, siis minu arusaamise järele on see maksew harilikult nende kohtade kohta, mis on autasuks wälja antud, kuna ha-

rilikkude rendikohtade pealt nii suurt tasu ei saa. Edasiandmine ei ole teatud tagajärgi andnud ja küsitaw on, kas kõik wahekasud on wälja maksetud, wõib olla, et need ka suuremalt osalt maksmata jääwad.

Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu l lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **M. Martna**: Aruandjate poolt on ettepanek tehtud kõneallosew seaduseelnõu l lugemisel wastu wõtta. (Häälletatakse.) Nähtawa enamuslega on käesolew seaduseelnõu l lugemisel wastu wõetud. (Wahelhüüe: Lõpetada!) On tehtud ettepanek koosolek lõpetada. (Häälletatakse.) Nähtawa enamuslega on ettepanek wastu wõetud.

Enne koosoleku lõpetamist annan sõna erakorraliseks teadaandeks rkl. Juhkam'ile.

6. M. Juhkam'i M. Juhkam (töer.):
erakorraline Pikemat aega on liikunud kawatus teha Eesti
teadaanne. panga kaudu laenu, mida

meie tema tingimuste poolest kaugeltki Eesti rahaasjandusele õnnelikuks ei pea. Waatamata selle peale, et sarnase laenu sobitamise wastu mitte ühel puhul wälja astunud ei ole, ei tahtnud asi siiski lõppu näha. Paistis, nagu oleks see üks omapärane hüdra, millel asjata üht pead maha raiuda, kuna kohe uued asemele kaswanud on.

Ajakirjandus pidas tarwilikuks sellepärast asja wastu awalikult sõna wõtta. Meie oleme rõõmsad, kui täna kuulda saime, et sarnase laenu kawatus nüüd langeda on lastud.

Ajakirjandus on küsimust puudutanud üldisest rahaasjanduse seisukohast, ära märkides ta iseäraldusi ja laenu erakordselt nõrku külgi. Ei ole seal püüdu ega tahtmist olnud sarnasest laiaulatusega riiklikust päewamurest mõne isiku isiklikku asja teha.

Ajaleht „Waba Maa“ on öelnud, et temale teadmata ja arusaamata on põhjused, miks meie Riigikogu esimees, kes meie riigikorra juures väga erilisse seisukorda asetatud, end aktiivselt sarnase laenu kawatsusega rakendanud on. Nende asjade lähem kaalumise oleks wõinud

laiemal kujul nõupidamistel sündida kas Eesti panga juhatuse, Riigiwanema wõi rahaministri algatusel. Arusaamatu on, miks sarnase tähtsa laenu kaalumise nõupidamise kokkukutsumise algatuse oma peale on wõtnud üks Eesti panga nõukogu liige, kes samal ajal meie riigi elus tähtsal kohal seisab ja millepärast tema mõju tuntawalt suur on, ja mispärast sarnasele nõupidamisele on katsutud asjast isiklikult huwitatud isikud, kuna näiteks üksikute majanduslikkude organisatsioonide ja ka Riigikogu wastaw esitus sealt eemale on jäetud: sest nagu meie kuuleme, ei ole Tallinna

börsikomitee ja Riigikogu rahaasjanduse komisjon sellele nõupidamisele mitte kutset saanud. Ka Eesti panga nõukogu ja juhatuse seletus ei anna selles asjas mingisugust selgust.

Kõike seda arwesse wõttes tõrjume kindlalt tagasi kõiksugu põhjendamata etteheited, mis põhimõttelikust ja liigagi tähtsast riigielu küsimusest tahawad teha mingisugust isiklikku asja ja sel teel püüawad lahendamist leida.

Juhataja **M. Martna**: Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **A. Jürman**.

Abiesimees **M. Martna**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

